

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER

ORGAAN VOOR DE MEDEDELINGEN VAN DE CENTRALE COMMISSIE VOOR DE RIJNVAART

UITGAVE VAN HET INSTITUUT VOOR ECONOMISCHE GESCHRIFTEN

16^E JAARGANG

WOENSDAG 16 DECEMBER 1931

No. 833

INSTITUUT VOOR ECONOMISCHE GESCHRIFTEN.
Algemeen Secretaris: Prof. Mr. Dr. G. M. Verrijn Stuart.
ECONOMISCH-STATISTISCHE BERICHTEN.
COMMISSIE VAN ADVIES:

Prof. Mr. D. van Blom; J. van Hasselt; Jhr. Mr. L. H. van Lennep; Mr. K. P. van der Mandele; Prof. Dr. N. J. Polak; Mr. Dr. L. F. H. Regout; Dr. E. van Welderen Baron Rengers; Prof. Mr. H. R. Ribbius; Jan Schilthuis; Mr. Q. J. Terpstra; Prof. Mr. F. de Vries.

Gedelegeerd lid: Prof. Mr. Dr. G. M. Verrijn Stuart.
Redacteur-Secretaris: H. M. H. A. van der Valk.
Secretariaat: Pieter de Hoochweg 122, Rotterdam.
Telefoon Nr. 35000. Postrekening 8408.

Abonnementsprijs voor het weekblad franco p. p. in Nederland f 20,—. Buitenland en Koloniën f 23,— per jaar. Losse nummers 50 cents. Leden en donateurs van het Instituut ontvangen het weekblad gratis.

De verdere publicaties van het Instituut uitgaande ontvangens de abonnees, leden en donateurs kosteloos, voor zover daaromtrent niet anders wordt beslist.

Aangeteekende stukken: Bijkantoor Ruigeplaatweg.

Advertenties f 0,50 per regel. Plaatsing bij abonnement volgens tarief. Administratie van abonnementen en advertenties: Nijgh & van Ditmar N.V., Uitgevers, Rotterdam, Amsterdam, 's-Gravenhage. Postchèque- en giro-rekening No. 145192.

15 DECEMBER 1931.

De geldmarkt was ook deze week weder zeer ruim. Callgeld noteerde, voor zover te plaatsen, $\frac{1}{2}$ pCt.; de prolongatierente 1 pCt. Toch kon men in het verloop der week merken, dat de vraag naar geld eerder grooter werd. Zoo was callgeld gemakkelijker en tot grootere bedragen onder te brengen; ook nam het aanbod van wissels toe. In den laatsten tijd was het aanbod van geld voor wissels, met het oog op de naderende jaarswisseling en ook in verband met de zeer lage rente, toch reeds kleiner, zoodat het belangrijk minder gemakkelijk was papier onder te brengen. Bovendien werd er door geldgevers weder meer voorkeur uitgeoefend omtrent acceptanten, waardoor dikwijls niet onbelangrijke afwijkingen in de noteringen ontstonden. Geopend op $\frac{7}{8}$ pCt., kon men in het midden der week voor enkele posten nog tot $\frac{13}{16}$ pCt. plaatsing vinden; maar later was er alleen voor $\frac{15}{16}$ à 1 pCt. geld voorhanden en gisteren moest meestal $\frac{11}{16}$ à $\frac{1}{8}$ pCt. worden toegestaan.

De Minister van Financiën stelt de inschrijving open op schatkistpapier op 21 December a.s. Aangeboden worden weder drie- en zes-maandspromessen en één- en meerjarige biljetten tot een totaal bedrag van f 110 miljoen.

Op den weekstaat van De Nederlandsche Bank blijken de posten binnenlandsche wissels en beleeningen een kleine vermindering te hebben ondergaan, welke respectievelijk f 1,4 miljoen en f 214.000 groot is. De post papier op het buitenland nam met bijna f 3 miljoen toe; daarentegen vertoonden de diverse rekeningen onder de activa der Bank een daling van f 3,1 miljoen.

De goudvoorraad is deze week met f 3 miljoen vermeerderd en de zilvervoorraad met f 1,— miljoen. Het gedeelte van den metaalvoorraad, dat in het buitenland is gedeponeerd, daalde met f 14,8 miljoen.

Aan de passiefzijde van de balans blijkt de biljettencirculatie met f 14,2 miljoen te zijn teruggegaan. Daarentegen namen de saldi in rekening-courant toe met f 16,3 miljoen, waarvan f 2,3 miljoen op rekening komt van 's Rijks Schatkist en f 13,9 miljoen op rekening van anderen. Het beschikbaar metaalsaldo steeg met f 3,3 miljoen; het dekingspercentage bedraagt 75 pCt. tegenover 74 pCt. de vorige week.

* * *

De vastheid van het Pond Sterling op den laatsten dag van deze berichtperiode is wel het evenement op de wisselmarkt geweest. Bleef het Pond de eerste dagen schommelen tusschen de 8.10 en 8.20, Zaterdag was er reeds een vaste stemming te bespeuren, waardoor het tot 8.32 $\frac{1}{2}$ opliep. Gisteren is het Pond verder gestegen en is een notering van 8.60 bereikt, waarna weder een teruggang van 8.50 volgde. Of deze stijging kunstmatig door een steunactie ten gunste van het Pond wordt veroorzaakt, is op het oogenblik nog niet na te gaan. Dollars liepen aanvankelijk terug van 2.4795 tot 2.4735, waarna Zaterdag op het laatste oogenblik een flinke vraag volgde, die den koers boven de 2.4770 bracht; slot 2.4755. Ponden tegen Dollars kwamen van 3.25 op 3.46. Marken waren zeer gezocht; de nieuwe noodvoorschriften hadden een gunstigen invloed. De koers steeg tot 58.80; vooral de laatste dagen waren er groote koopers in de markt. Fransche Francs ca. 9.71. Belga's eerder aangeboden 34.50—34.35; slot iets beter 34.40. Zwitsersche Francs 48.25—48.15—48.27 $\frac{1}{2}$. Lires eerder lager 12.70. In sympathie met het Pond zijn de Scandinavische valuta's verbeterd: Kopenhagen 47.25, Stockholm 47.35, Oslo 46.75. Voor Peseta's was tamelijk wat vraag, van 20.50 kwam de koers op 20.90. Indië lager op 99 $\frac{3}{8}$. Canada 2.07.

Ponden op termijn waren tenslotte iets vaster: $\frac{3}{4}$ en $1\frac{1}{4}$ punt disagio op één en drie maanden. Maanddollars waren ongeveer gelijk aan contant, driemaands deden 15 punten agio.

De grootere vraag naar goud blijft aanhouden. Speciaal valt de vraag uit België op, waar men thans minder gerust op de eigen valuta schijnt te zijn.

LONDEN, 14 DECEMBER 1931.

De geldmarkt bleef verleden week zeer gemakkelijk nog steeds onder invloed van de War Loan dividenden. Niets wijst erop, dat dit geld door het publiek voor herbelegging wordt gebruikt. In sommige kringen wordt aangenomen, dat een deel van dit geld wordt aangehouden voor de betaling van de inkomstenbelasting in Januari, waarop door de regering wordt aangedrongen. Daar, naar verluidt, de banken ditmaal tegen einde December niet de gebruikelijke groote bedragen van de markt zullen teruggeischen voor balansdoeleinden, zijn er verschillende elementen aanwezig, die den jaarovergang vrij gemakkelijk kunnen maken. Het is dan ook niet onwaarschijnlijk, dat het niet door goud gedekte deel der bankbiljettenuitgifte voor de opleving met Kerstmis onveranderd kan blijven.

De discountmarkt bleef op hetzelfde niveau 5 $\frac{3}{4}$ —6 pCt. voor bankaccepten en trok een fractie aan voor schatkistpromessen (5 $\frac{1}{2}$). De nieuwe schatkistpromessen werden tot dezelfde notering (bijna 5 $\frac{5}{8}$ pCt.) toegewezen.

DE TOESTAND DER NEDERLANDSCHE KATOENINDUSTRIE.

De invloed van de daling van het Pond Sterling. Het Engelsche offensief.

De toestand der Nederlandsche katoenindustrie, die zich reeds lang niet gunstig liet aanzien en waaromtrent wij in Juni l.l. (sprekend over de vestiging eener katoenindustrie in Nederlandsch-Indië¹⁾) een ernstig luidende diagnose moesten stellen, is sindsdien nog aanmerkelijk slechter geworden. De hoofdmoelijkheden zijn nog dezelfde als toen geschets:

1. de steeds verdergaande divergeering der productiekosten (in den ruimsten zin des woords) van Nederland en Engeland eenerzijds en de Oost-Aziatische katoenindustrieën anderzijds, waardoor onze voornaamste exportmarkt, Nederlandsch-Indië, allens grootendeels verloren zal gaan;
2. de toenemende belemmeringen van den export over de geheele wereld, voornamelijk tengevolge van protectionisme, het zich werpen op de resteerende markten van „afgesneden” industrieën en het vestigen van een eigen nijverheid in vele vroegere importlanden. Niet alleen voorzien deze nieuwe industrieën voor een belangrijk deel in de behoefte van het eigen land, doch deels gaan zij op haar beurt weder uitvoeren;
3. daarnaast een depressie met de voor de Nederlandsche katoenindustrie daaraan inhaerente verschijnselen, doch nu in scherper vorm dan ooit te voren. Wij noemen het vervinnigen van de concurrentie op de binnenlandsche markt der Nederlandsche ondernemingen onderling en de verkopen aldaar door buitenlandsche, meest Centraal-Europeesche ondernemingen, voor prijzen ver onder de vervangingswaarde.²⁾

De binnenlandsche markt; een belangrijke export blijft noodig.

Wij wezen er reeds eerder op, hoe door de factoren 1 en 2 (dus afgezien van de depressie) het exporteerend contingent onzer nijverheid zich ook of althans in veel sterkere mate dan voorheen op de binnenlandsche markt gaat toelaggen. Van de totale productiecapaciteit der Nederlandsche katoenindustrie werkt echter niet minder dan pl.m. 50 pCt. voor den uitvoer, terwijl in de binnenlandsche consumptie reeds voor pl.m. 75 pCt. door de binnenlandsche fabrieken wordt voorzien. Rekening houdend met den aard der consumptie, waarvoor dit geïmporteerde saldo bestemd is, alsmede met de structuur der Nederlandsche nijverheid en die der importeerende industrieën, schijnt het niet aannemelijk, dat hier voor de eigen nijverheid nog een wijd veld open ligt. Afgezien van de buitenlandsche concurrentie zou er, zoo men althans aan een rationeele productie wil vasthouden, misschien nog 10 hoogstens 15 pCt. van de nu nog geïmporteerde 25 pCt. geleverd kunnen worden door de binnenlandsche industrie, doch met pl.m. 90 pCt. zouden, ruw geraamd, de mogelijkheden ook gehéél bezien zijn. Daarbij is, zooals gezegd, geenszins rekening gehouden met de felle buitenlandsche concurrentie, waarbij vooral de Centraal-Europeesche ondernemingen zich vaak geheel vrijmaken van haar toch reeds lage kostprijzen, omdat vele harer verkoopen hier à tout prix moeten geschieden, zulks ter verkrijging der contante middelen noodig voor de voortzetting van het bedrijf.³⁾

Zelfs een vrij sterke protectie (bijv. een invoerrecht van 30 à 40 pCt. ad valorem op katoenen goederen) zou ons m.i. niet boven de 90 pCt. brengen, zulks tengevolge van den eisch der specialisatie. Alle typen

¹⁾ J. Wisselink: „De vestiging eener katoenindustrie in Nederlandsch-Indië”, Rotterdam 1931.

²⁾ Men zie voor den aard der verkoopen: J. Wisselink: „De Nederlandsche Textielindustrie”, (Een kort overzicht van vestiging en organisatie, in verband met de exportmogelijkheden). Tijdschrift voor Economische Geographie. Januari 1931.

³⁾ Zie noot 2.

⁴⁾ Eenzelfde verschijnsel heeft men ook in het tricotagebedrijf.

INHOUD.

Biz.

DE TOESTAND DER NEDERLANDSCHE KATOENINDUSTRIE door Prof. Dr. J. Wisselink	1078
Het accepterediet en zijn consequenties door Mr. P. J. Rogaar	1085
BUITENLANDSCHE MEDEWERKING:	
De economische politiek van de regeering Brüning door Dr. Carl Krämer	1086
De internationale positie van de Deutsche radio-industrie door A. Friedrich	1088
AANTEEKENINGEN:	
De deviezenpositie van de Deutsche Reichsbank ...	1089
INGEZONDEN STUKKEN:	
Kina-restrictie door Mr. P. Leendertz met Naschrift door I. Cransberg	1089
MAANDOLJFERS:	
Overzicht der opbrengsten van het Staatsbedrijf der P.T.T.	1090
Giro-omzet bij De Nederlandsche Bank	1090
Rijkspostspaarbank	1090
STATISTIEKEN EN OVERZICHTEN	1091—1098
Geldkoersen. — Wisselkoersen. — Bankstaten. — Goederenhandel.	

producten hebben als het ware hun eigen meest-economische bedrijfstype; wij denken hier aan installatie, bedrijfsgrootte, serieproductie tegenover variabiliteit enz. enz. Instellen van een bepaald bedrijfstype op een type product of op types van orders (kwantum en levertijd), waarvoor het als productie-apparaat eigenlijk niet bestemd is, gaat gepaard met z.g. productie-deviatie⁵⁾. Hoe grooter deze deviatie, hoe meer de kostprijs stijgt. Een bescherming van 30 à 40 pCt. kan natuurlijk veel afdwalingen van den meest-economischen weg compenseeren, doch ook hieraan zijn grenzen. Er zijn deviaties, die den kostprijs wel met 80 pCt. zouden verhoogen en behalve dat, stuit men op het laatst op de technische onmogelijkheid om meer te bereiken, zonder een geheel andere machine-installatie en zonder misschien het geheele bedrijfstype te wijzigen. Dit laatste misschien zelfs zoo ingrijpend, dat men het volkomen buiten het structuurverband de nijverheid-als-geheel brengt, zoodat men toch zeer duur zou werken. De laatste 10 pCt. der binnenlandsche consumptie is dit niet waard, afgezien nog van het feit, dat de verbruiker alles zou moeten betalen.

Ook zelfs, wanneer men bovendien nog, wederom niet terugdeinzend voor een vrij sterke protectie, de daarvoor in aanmerking komende nog geïmporteerde gemaakte kleeding hier te lande wilde vervaardigen uit binnenlandsche katoenen weefsels, dan nog komt men niet veel verder. Waarschijnlijk zou zelfs dan de Nederlandsche katoenindustrie voor een kleine 40 pCt. op den export aangewezen blijven en zeker zou zij niet onder de 35 pCt. komen.

⁵⁾ Het begrip productie-deviatie vindt men, zij het niet volledig, behandeld in „De Economist” van Januari 1929. J. Wisselink: „Industriële trusts en kartels; Productie-deviatie”. — Een zeer eenvoudig voorbeeld (alléén maar betrekking hebbend op de technische installatie) is het volgende: een (binnenlandsche) weverij, die tot nu toe zware weefsels maakte, heeft zware en daardoor relatief langzaam loopende machines. Gaat zij nu lichtere weefsels produceren, waarvoor eigenlijk lichte en snelloopende weefgetouwen het meest-economische type zijn, dan devieert zij in dit opzicht van haar meest-economische product; een buitenlandsche fabriek, die wel de lichte machines heeft, werkt alléén al uit dit oogpunt misschien 15 pCt. goedkooper.

Een ander voorbeeld: een op massale serieproductie ingericht grootbedrijf gaat noodgedwongen fancy-weefsels vervaardigen, waarvan de kwantums per technische specificatie (i.e. dessin), die voor ons land besteld worden, zeer gering zijn. De orders eischen relatief veel arbeid. Een klein bedrijf, op variabiliteit ingesteld, kan deze goederen vrij economisch vervaardigen, doch in een seriebedrijf is de hieruit resulterende „versnipperde productie” detrimetaal voor de productie-rendementen.

Zijn dus reeds de verdere mogelijkheden op de binnenlandsche markt onder al deze supposities gering, inderdaad zijn zij nu en in de naaste toekomst zeker nog veel geringer, en daarbij is de druk der meerdere productiecapaciteit, die er zich nu vrijwel chronisch op richt, groot. Reeds afgezien van de depressie is daardoor de toestand op deze markt de laatste jaren al moeilijk, de concurrentie scherp en de prijzen onbevredigend, doch door de gevolgen van de crisis zoekt alles hier min of meer een toevlucht en de onderlinge mededinging wordt tot een ongekende intensiteit opgedreven.

De omstandigheden en de vooruitzichten waren dus in Juni verre van gunstig en een niet onbelangrijke verlaging der productiekosten, in de eerste plaats van dat deel, waardoor Nederland het zwaarst gehandicapt is, de hooge arbeidskosten, werd toen reeds onvermijdelijk geacht, om althans de ergste gevolgen der ongunstig geworden positie te voorkomen.

De toestand weer veel slechter dan in Juni. Depreciatie van het Pond.

De tijd gaat snel en wacht niet op ons. Wij zijn nu een half jaar verder; in de crisis is praktisch nog geen lichtpunt te zien, en als wij nu in December den toestand opnieuw bezien, dan kunnen wij slechts constateren:

- a. dat er sindsdien in de richting van de zoo broodnoodige verlaging der productiekosten maar weinig bereikt is;
- b. dat de omstandigheden nog aanmerkelijk slechter zijn geworden en dat, zonder *spoedige* en ingrijpende maatregelen de toekomst zoo donker mogelijk is.

Op het eerste punt behoeven wij verder niet in te gaan: de luttele voortgang weet ieder.

Wat punt b. betreft, ten eerste neemt de vraag op de veelomstreden binnenlandsche markt, welke tot dusverre — den economischen toestand in aanmerking nemend — niet onbevredigend was, merkbaar af, tengevolge van de nu snel verminderde koopkracht van groote groepen consumenten. Ten tweede echter (en dit is de voornaamste factor) heeft de depreciatie van het Pond Sterling in goud-gemeten de Nederlandsche katoenijverheid in een positie gebracht, die met haar huidige productiekosten volstrekt onhoudbaar is en zonder spoedige en ingrijpende maatregelen tot een catastrofe moet leiden. Daarnaast is de positie in Oost-Azië weer moeilijker geworden, mede door den begonnen boycott van Japansche weefsels in China.

Wat de consequenties van den val van het Sterling-devis betreft, wij willen hier stilzwijgend voorbijgaan, een direct gevolg, nl. ontzaglijke verliezen op uitstaande vorderingen en loopende orders, die de Nederlandsche katoenindustrie hierdoor geleden heeft. Men moet daarbij niet alleen denken aan den uitvoer naar Engeland zelf, doch ook aan dien naar Britsch-Indië, Afrika, Zuid-Amerika enz. Eveneens gaan wij stilzwijgend voorbij eenige gevolgen van secundaire aard, zooals het onvermijdelijk terugloopen van onzen export naar Denemarken, Noorwegen en Zweden, als uitvloeisel van het feit, dat de Kroon het spoor van het Pond gevolgd heeft. Ook de teruggang van onzen vrij belangrijke export naar Engeland (alhoewel op zichzelf een zware slag voor ettelijke ondernemingen) is niet het ergste, doch wel het (zij het ook misschien voor eenige jaren) weder-opleven van Lancashire als een gevaarlijk concurrent.

Wij willen met dit laatste volstrekt niet zeggen, dat Engeland vóór de depreciatie van zijn betaalmiddel geen concurrent meer was, en vooral als potentieel mededinger (na een concentratie en rationalisatie) hebben wij dit land zeker nooit onderschat⁶⁾. Wij hebben met deze reorganisatie in het voorjaar van 1929 zelfs ernstig rekening gehouden, doch de rationalisatie heeft ook sindsdien in Lancashire praktisch geen voortgang gemaakt⁷⁾. Dank zij echter de betere

organisatie van productie en afzet hier te lande, vooral bij het exporteerend contingent (integratie, synchronisatie, specialisatie, enz.), en de veel sneller gevorderde primaire (d.i. bedrijfs-interne) rationalisatie in Nederland, lag de tijd, dat Lancashire een werkelijk gevaarlijk mededinger was van Twente en Brabant, reeds eenige jaren achter ons. Alleen echter al de vermindering der Engelsche arbeidskosten met pl.m. 22 pCt. wat b.v. voor een eenvoudig weefsel onder in de middelzware klasse reeds overeenkomt met een verlaging der productiekosten met pl.m. 8 pCt., maakt, zooals aangetoond zal worden, dit district weer tot een ernstig mededinger.

De Engelsche concurrentie in haar nieuwen vorm.

De Engelsche concurrentie in haar nieuwen vorm moet men bezien uit tweeërlei oogpunt, namelijk:

- a. als den export de Nederlandsche industrie sterk bemoeilijkend, met als secundair gevolg nog weer een vergroting van den druk op de binnenlandsche markt;
- b. als ten deele rechtstreeks het binnenlandsch debiet der Nederlandsche fabrieken verminderend, door een relatief verhoogden invoer, vooral in de fijnere en betere weefsels.

Het laatste gevaar (in den afzet reeds merkbaar) komt onder de tegenwoordige omstandigheden zeer ongelegen, doch zal o.i. meer van tijdelijken aard zijn, mede in verband met het hier geheven invoerrecht van 10 pCt. Het onder a. genoemde punt, de verdere verkleining der exportmogelijkheden, vormt een oneindig veel grooter gevaar.

Om echter nog even onze aandacht te schenken aan de binnenlandsche markt, uit de structuur van onze katoenindustrie vloeit voort, dat men in de laatste instantie *allen* druk, zoowel uit a. als b. voortkomend, in dit afzetgebied terugvindt, waar dan ook nu de concurrentie een scherpte heeft bereikt als nooit tevoren. Wil men een typeerend, zij het niet opwekkend beeld, dan zou men kunnen zeggen, dat de binnenlandsche markt gaat lijken op het venster van een economisch „Black hole of Calcutta”. Men zal zich uit zijn schooljaren herinneren, hoe in deze beruchte gevangenis veel meer menschen opgesloten waren dan overeenkwam met den luchttoevoer door één klein venster. Wie in leven wilde blijven moest dus zijn hoofd bij den luchttoevoer houden en een gevecht op leven en dood om de plaatsen bij het venster was het gevolg. Wie er niet in slaagde zulk een voorste plaats te krijgen, kwam om door verstikking, doch ook van de aanvankelijk overlevenden stierven er nadien nog aan de kwetsuren in dezen strijd opgelopen. Zoo zijn de fabrieken, die bij een bestending der tegenwoordige productiekosten nog willen blijven afzetten, aangewezen op de veel te kleine binnenlandsche markt. Doch de strijd om een voldoende debiet eischt zulke financiële offers, dat het de vraag is, of de plaats in vele gevallen straks niet te duur betaald zal blijken.

De ultra-lage prijzen, waarvoor Engeland momenteel zijn katoenen weefsels aanbiedt, moeten ons niet op een dwaalspoor brengen. De vraag, waar het voornamelijk op aankomt, toch is, in hoeverre of de depreciatie van het Pond Sterling in goudwaarde gemeten den *werkelijken economischen kostprijs* (de „longtime” productiekosten) verminderd heeft. Vroeg of laat toch beslist het verschil in werkelijken kostprijs over het debiet. Wat men in Engeland momenteel meer (met lage prijzen) *doet* is van minder belang dan wat de industrie aldaar economisch gefundeerd, meer *kan doen*, dan vóór den val van het Engelsche devises. (Wij zeggen daarmee niet, dat in de tegenwoordige omstandigheden ook het eerste niet gevaarlijk genoeg voor onze nijverheid kan zijn). Uiteraard komt het voor onze beschouwingen in dit artikel vrijwel uitsluitend aan op de werkelijke daling ten opzichte van de Nederlandsche productiekosten.

Wij kunnen o.i. allengs gerust uitgaan van de veronderstelling, dat het Pond niet of althans niet be-

^{6) 7)} J. Wisselink: „De concentratie in de Engelsche katoenindustrie”. Katoennummers N.R.C. d.d. 2 en 3 Juli 1929.

langrijk hooger gestabiliseerd zal worden dan op den koers vóór de jongste nieuwe daling (pl.m. f 9.35), of dat althans, ook bij een verdere daling, loonen en typische „binnenlandsche” producten geruimen tijd niet boven pl.m. 78 pCt. der vroegere goudwaarde zullen stijgen. Deze meening is gegrond op de Engelsche betalingsbalans, den drang uit exportkringen om, nu de goudbasis toch eenmaal verlaten is, vooral niet hooger te stabiliseeren dan het tegenwoordige peil, alsmede op de practische bezwaren en de gevaren aan zulk een „hogere” stabilisatie verbonden. Men heeft verder in Engeland veel van de moeilijkheden der laatste jaren terecht of ten onrechte geweten aan een stabilisatie op een te hoog peil en zal zich ongetwijfeld wachten voor een herhaling hiervan, zoodat men, als gewoon psychologisch verschijnsel, nu zelfs de kans loopt op een afwijking naar den lagen kant. Afgezien nog van deze event. stabilisatie, wij moeten er o.i. in ieder geval rekening mede houden, dat het Pond langdurig omstreeks op dit of althans een niet noemenswaardig hooger niveau blijft. De jongste daling doet zelfs vreezen, dat het dit niveau niet weer bereikt.

Verder dient men in aanmerking te nemen, dat het binnenlandsche prijspeil in Engeland niet of weinig stijgt. Verschillende metaalfabrieken bijv. hebben medio November bij een Pond van f 9.35 zelfs haar binnenlandsche prijzen nog verlaagd. Wat de arbeidskosten in Lancashire betreft, typeerend voor de richting, waarin het loonniveau zich beweegt is, dat er nu kort geleden, met het Pond op pl.m. f 9.35 onderhandeld werd over een loonsverlaging en wijziging der verouderde tarieven⁸⁾. De Engelsche wevers vroegen toen een basisloon van 50/- (pl.m. f 23.20) voor witgoed op een „full complement of looms”, een voorstel, waarin de werkgeversorganisaties niet wilden treden.

De economisch gefundeerde kostprijsvermindering in Lancashire.

Bij het nagaan van de kostprijsvermindering in de Engelsche katoenindustrie moet onderscheid gemaakt worden tusschen de directe (of variabele) kosten en de indirecte (of relatief constante) kosten. Indien wij binnen het bestek van dit artikel onze aandacht voornamelijk beperken tot de directe kosten, dan is dit deels voorzichtigheidshalve, deels om redenen van practischen aard, welke maken, dat de indirecte kosten als bron van verschil in productiekosten tusschen Engeland en Nederland niet van zulk een overwegend belang zijn. Deze redenen zijn:

1. het is zeer speculatief, om nu reeds een uitspraak te doen, omtrent de daling der „longtime” indirecte kosten der Engelsche textielbedrijven, na de depreciatie van het Pond;

2. het is niet mogelijk, zonder een tijdroovend onderzoek, deels ter plaatse verricht, tot een goed gefundeerde conclusie te komen omtrent de „longtime”-daling van de productiekosten der Engelsche textielmachines, welke op de indirecte kosten in de katoenindustrie den meesten invloed uitoefenen;

3. Nederland heeft voor zijn textielmachines (dank zij vooral de Duitsche concurrentie) steeds weinig of niet meer betaald dan Lancashire en het is vooralsnog niet aanneemelijk, dat deze verhouding zich sterk zal wijzigen. Zelfs indien de productiekosten der Engelsche textielmachine-fabrieken zoodanig omlaag gebracht konden worden, dat hare machines, zooals van ouds, de wereld weder beheerschten en andere concurrenten practisch uitgeschakeld werden, dan nóg zouden de kosten van een volledige Engelsche installatie, hier te lande geleverd, niet meer dan ongeveer 9 pCt. hooger zijn dan in Lancashire;

4. door de in den aanhef van dit artikel vermelde omstandigheden, alsmede door het feit, dat de wereldproductie-capaciteit nu en in de naaste toekomst te groot is voor den resterenden export, moesten Nederland en (vooral) Engeland toch reeds werken op een prijspeil, waarbij de (reële) indirecte kosten losgelaten worden en de directe kosten beslissend zijn. Men is in het stadium, dat sluiten van een fabriek vaak minder verlies geeft dan blijven

voortgaan met produceeren; dit afgescheiden van het al dan niet kunnen financieren van voorraden. Vooral in de naaste toekomst, nu het voor onze nijverheid werkelijk to be or not to be wordt, geven de directe kosten den doorslag.

Onder de directe kosten vermelden wij ten eerste de fractie grondstoffen, waarbij de ruwe katoen verre en verre domineert. Voor een typisch textielproduct, wat wij hier als voorbeeld nemen, nl. een eenvoudig ruw standaardweefsel onderaan in de z.g. middelzware klasse, is katoen zelfs practisch de eenige grondstof. Voor ons globaal overzicht kunnen de andere gerust verwaarloosd worden⁹⁾. Zowel Engeland als Nederland moeten hun ruwe katoen importceeren, en tegen den wereldprijs berekenen. Wij kunnen dezen factor practisch dus als onveranderd buiten beschouwing laten.

Anders is het met de tweede belangrijke directe kostprijsfractie, de arbeidskosten. Door de depreciatie van het Pond met ongeveer 22 pCt. zijn ook de Engelsche arbeidskosten met een gelijk bedrag verlaagd. Voor het bovengenoemde weefsel, wat voor een textielproduct relatief nog weinig loonintensief genoemd kan worden, komt dit bij een katoenprijs van 7 dollarcenten (Middling New-York) neer op een kostprijsverlaging van pl.m. 8½ pCt.; bij een noteering van de ruwe katoen van 8 d.c. op minstens 8 pCt. (de katoenprijs is momenteel ruim 6 d.c.)¹⁰⁾. Bij deze berekening werd uitgegaan van nieuwe goed-geëquipeerde bedrijven, massale serie-productie en van loonkosten, overeenkomend met de Nederlandsche. De uurinkomens in Engeland waren voor den val van het Pond bij normaal werkende bedrijven vrijwel gelijk aan die in Brabant en Twente; zoo er een kleine afwijking was, was dit in den laatsten tijd naar beneden. Wij nemen nu wel deze loonkosten gelijk, doch in werkelijkheid is de rationalisatie, vooral in de weverijen, in Lancashire minder ver gevorderd: de totale fractie arbeidskosten aldaar is dus iets hooger en dientengevolge zal de 22 pCt. besparing ook een iets grootere vermindering van den Engelschen kostprijs beteekenen dan het cijfer hierboven vermeld. Te hoog is ons cijfer dus zeker niet. Het is bekend, dat bij het fijner en meer gecompliceerd worden (binding, kleuren en finish) der weefsels (in ieder geval tot boven in de middelzware klasse) de fractie arbeidskosten niet onbelangrijk stijgt. Voor de meeste, hier te lande vervaardigde artikelen kan men aannemen, dat de Engelsche productiekosten van dezelfde goederen door de verkapte loonsverlaging, aldaar, wel met pl.m. 10 pCt. gedaald zijn. Voor sommige loonbedrijven in de finishing-branche (bleekerijen, ververijen, drukkerijen), waar de loonkosten voor ettelijke artikelen wel 50 pCt. der bewerkingskosten uitmaken, is de relatieve vermindering, die Engeland alléén al door de daling dezer loonkosten verkregen heeft, gerust op 11 à 12 pCt. te stellen.

De reële kostprijsvermindering (d.i. economisch gefundeerd) bij den Engelschen post „packing and f.o.b.”¹¹⁾, kan voor het bovengenoemde weefsel op ongeveer 0.3 pCt. aangenomen worden.

De verminderde brandstofkosten (de fractie is voor dit weefsel niet groot) komt overeen met een kostprijsverlaging van pl.m. 0.2 pCt. Er worden echter hier te lande ook Engelsche kolen gebruikt en de prijs daarvan beïnvloedt ook de noteeringen voor andere soorten. Wij zullen ze daarom maar niet in rekening brengen, doch momenteel heeft Engeland hierdoor ongetwijfeld een klein voordeel.

In de fractie „supplies and repairs” treft men ook

⁹⁾ Zie desgewenscht voor berekeningen: J. Wisselink: „De vestigingsfactoren der katoenindustrie”. Rotterdam 1928 (Hoofdstuk 11).

¹⁰⁾ Een „Middling”-noteering van 6 dollarcenten wil natuurlijk niet zeggen, dat een fabriek hier te lande niet vaak beduidend meer voor haar grondstof betaalt; moet men speciale kwaliteitseischen stellen, dan is de toeslag („points on”) niet onbelangrijk.

¹¹⁾ Pakkamer en volledige expeditie.

⁸⁾ „More looms to a weaver”. Times d.d. 25 November 1931.

een belangrijk loonelement aan en ook uit dien hoofde ondergaat dus de Engelsche kostprijs een kleine economisch gefundeerde vermindering. De fractie zelf is echter in den weefselprijs niet groot, zoodat volstaan wordt met er hier even de aandacht op te vestigen.

Bij de indirecte kosten zullen wij ons in dit globaal overzicht beperken tot de hoofdfractie, welke gevormd wordt door rente, afschrijving en een deel der onderhoudskosten¹²⁾ van gebouwen en machinerieën.

Het spreekt vanzelf, dat men in Engeland ook na de jongste gebeurtenissen deze indirecte kosten overeenkomstig de vervangingswaarde van het bedrijf als productie-apparaat moet blijven calculeeren. (Of men dit nu ook doet is een tweede kwestie!). Men kan echter anderzijds, vooral met het oog op het belangrijke loonelement, wat men weer in de indirecte kosten terugvindt, ook niet volstaan met te zeggen, dat de concurrent over de Noordzee nog op dezelfde indirecte kosten zit als vóór de depreciatie van het Pond. Bij het textielbedrijf weegt de fractie „machinekosten” véél zwaarder dan die voor „gebouwen”. In de stichtingskosten van een moderne spinnerij bijv. komt niet meer dan misschien 15 pCt. op rekening van „gebouwen”; hoevendien moet tegenwoordig het afschrijvingspercentage op machinerieën (vooral om het verouderingselement) minstens het dubbele, vaak wel het driedubbele bedragen van dat op de gebouwen. Ons eerst op dezen laatsten post bepalend, de bouwmaterialen zijn overwegend inheemsche Engelsche producten (waarin, evenals in de transportkosten weer een niet onbelangrijk loonelement), en welk een belangrijke fractie in de kosten van een gebouw de loonen der bouwvakarbeiders vormen, wij ondervinden dit hier ook in Nederland dagelijks aan den lijve. Waar echter de kostprijsfractie „gebouwen”, zelf al zeer gering is, zal de reële vermindering der productiekosten van weefsels door depreciatie uit dezen hoofde niet meer bedragen dan pl.m. 0.1 pCt.

Over de machinerieën hebben wij straks al medegedeeld, dat het dubieus was, of Engeland hierin een merkbaar voordeel kon verkrijgen boven Nederland. Een oogenblik echter aannemend, dat de gespecialiseerde Engelsche machinefabrieken met haar kostprijs duurzaam op een veel lager niveau kwamen dan haar concurrenten in andere landen (met name Duitschland) dan zouden Twente en Brabant vermoedelijk pl.m. 9 pCt.¹³⁾ meer betalen voor hun outillage dan Lancashire. Uitgedrukt in den kostprijs van het reeds eerder omschreven weefsel, zou dit een nadeelig verschil beteekenen van pl.m. 2 pCt. Voor fijnere producten, vooral bij garens, neemt dit verschil toe.

Hoewel het goed is, ons ook even rekenschap te hebben gegeven van de mogelijke verder verlagende werkingen van de depreciatie van het Pond Sterling op den Engelschen kostprijs, zullen wij voorloopig alleen in aanmerking nemen, die vermindering der productiekosten in Lancashire, welke wij zonder twijfel als economisch gefundeerd kunnen beschouwen. D.w.z., dat men ze in een „longtime”-calculatie (vervangingswaarde, en het continuïteitsprincipe tot in uiterste consequentie dynamisch opvattend) inderdaad gerust in mindering kan brengen, zonder dat men bevreesd behoeft te zijn, aan het einde een misrekening te hebben gemaakt.

Wij kunnen, aldus voorzichtig werkend, aannemen, dat de Engelsche kostprijs momenteel zelfs voor een weinig arbeidsintensief product minstens verlaagd is met $8.5 + 0.3 = 8.8$ pCt.; van deze verlaging komt niet minder dan pl.m. $8\frac{1}{2}$ pCt. voor rekening van de fractie „directe arbeidskosten”. Zooals gezegd, is zij voor de meeste weefseltypen, waarin Nederland tegen Lancashire moet concurreren, nog eenige percenten meer.

¹²⁾ De z.g. „stilstaande” onderhoudskosten.

¹³⁾ Dit ongerekend event. wijzigingen in de invoerrechten hier te lande.

Omslag der kostprijsverhouding; het Engelsche offensief.

Het behoeft, na al wat reeds eerder omtrent de toch al uiterst moeilijke situatie onzer nijverheid is gezegd, wel geen betoog, dat deze kostprijsvermindering in Lancashire den toestand der Nederlandsche katoenfabrieken niet minder dan précair maakt.

Hoewel vóór de depreciatie van het Pond de loonen (weekinkomens bij 48 arbeidsuren) in Engeland gelijk of misschien iets lager waren dan hier en hoewel Lancashire door een grootere secundaire agglomeratie en uit hoofde van nog een paar andere factoren iets voor had, was gedurende de laatste jaren, dank zij de betere organisatie der productie hier te lande, het betere verband tusschen productie en afzet en voorts door de veel verder gevorderde rationalisatie, de Nederlandsche kostprijs voor de meeste courante exportweefsels (massa-producten) gedaald tot pl.m. 3 pCt. onder den Engelschen. Wat onder de tegenwoordige omstandigheden een dergelijk verschil reeds beteekent, is niet te hoog aan te slaan. Om te beginnen, heeft het onze nijverheid in staat gesteld, zich de laatste drie jaren (zij het met groote krachtsinspanning en groote offers) in Nederlandsch-Indië althans te handhaven; de Japansche terreinwinst is daardoor ten koste van het Engelsche debiet gegaan¹⁴⁾. Verder heeft dit gunstige verschil ons vooral in den z.g. Europeeschen export¹⁵⁾ geholpen en gemaakt, dat o.a. de uitvoer naar Engeland zelf de laatste jaren vrij belangrijk was. Met de nu verkregen kostprijsvermindering in Engeland zijn echter niet alleen de bordjés verhangen, doch kan Lancashire zeker 5 pCt. goedkoper leveren dan Brabant en Twente. Men blijve goed realiseeren, dat dit een *economisch gefundeerd verschil* is en niet slechts een papieren kostprijsverschil, waarin alleen een boekhouder zich verheugt, doch waarmede men zich als onderneming rijk rekent, en arm werkt.

De lezer zal begrijpen, dat dit bovenstaande kostprijsverschil alléén het woord „offensief” in den subtitel boven dit artikel niet gemotiveerd zou hebben. De prijzen echter, waarvoor de Engelsche weefsels nu bijv. op de Javamarkt en voor de West-Afrikaansche afzetgebieden worden aangeboden, vertoonen tegenover de Nederlandsche een veel grootere afwijking dan overeenkomt met de hierboven berekende „gefundeerde” kostprijsverschillen. Men rapporteert nu geregeld noteeringen tot 15 pCt. onder de Nederlandsche, terwijl de hier te lande gecalculerde marges (voor zoover nog aanwezig!) niet gewijzigd werden. (Ten overvloedige mag er nog wel even aan herinnerd worden, dat sedert 1929 de rationalisatie in Lancashire vrijwel geen vorderingen heeft gemaakt: hierop kunnen zich deze onevenredig lagere Engelsche noteeringen dus niet baseeren). Zelfs al gaat men in Lancashire zoover, dat men de geheele indirecte kosten ook 22 pCt. lager berekent (wat o.i. ten deele zeer onvoorzichtig zou zijn) dan nóg zou men met den kostprijs voor stapelartikelen niet lager kunnen komen dan pl.m. 10 pCt. onder Nederland. Mede in verband met de extra-activiteit op andere markten en den geest, die momenteel in Lancashire heerscht, moeten deze ultra-lage Engelsche noteeringen o.i. gezien worden als een onderdeel van een economisch offensief, teneinde een deel van het in Nederlandsch-Indië en elders verloren debiet wederom te herwinnen.

Nu de Nederlandsche afzet naar Indië op deze wijze momenteel vrijwel hokt, krijgen wij als het ware een voorproef van wat een snelle gedeeltelijke uitdrijving

¹⁴⁾ Zie ook: J. Wisselink: „De vestiging eener katoenindustrie in Ned.-Indië”. Brochure Rotterdam 1931. Eveneens eenige artikelen onder denzelfden titel in „Tubantia” (Eenschedé) d.d. 4 September en 17 October 1931.

¹⁵⁾ Deze uitdrukking omvat in de practijk een veel grooter gebied dan Europa zelf en wordt gebruikt ter aanduiding van den uitvoer naar vrijwel alle landen met een koud of gematigd klimaat.

uit de Indische markt in werkelijkheid zou beteekenen; doch een voorproef onder nog zeer ten ongunste gewijzigde omstandigheden, waarop wij straks nog nader terugkomen.

De kostprijs moet spoedig omlaag; de aanwending der reserves.

Het is duidelijk, dat de momenteele toestand niet lang bestendig kan worden. Er is reeds veel te lang gewacht met een vermindering der kosten, doch een aarzelen wordt nu niet minder dan detrimentaal. Er zijn misschien uitzonderingen, doch de Nederlandsche industrie als geheel lijdt ontzaglijke verliezen en al zijn er ook na deze twee zware jaren bij de meeste ondernemingen waarschijnlijk nog reserves, men zal deze tot den laatsten cent noodig hebben. In de eerste plaats om het voortbestaan der ondernemingen te verzekeren (wie weet, hoe lang deze crisis nog duurt?), doch vooral om ons land in den nog resteerenden export slechts een matig relatief aandeel te verzekeren. Indien nl. alleen maar dit laatste niet mocht gelukken, dan kan Nederland zeker $\frac{1}{2}$ deel van zijn spindels, weefgetouwen, bleekerij-kiers en drukmachines wel vast opruimen en kan men zich voorbereiden op een blijvende werkloosheid voor pl.m. 14.000 textielarbeiders.

Voor de handhaving van een voldoende export (gepaard gaande met een verdere gedeeltelijke transformatie en het tijdelijk wellicht werken onder productie-deviatie) zal verwoed gevochten moeten worden, en naast een drastische verlaging der productiekosten zullen alle reserves noodig zijn om onze nijverheid en de bestaande werkgelegenheid grotendeels in stand te houden. Het ware onverantwoordelijk deze reserves, die dus een voornaam bolwerk vormen om nu, doch vooral straks, een groote chronische werkloosheid te voorkomen, te besteden aan het bijv. tijdelijk nog handhaven der arbeidsloonen op een peil, waarop men ze, zelfs bij een zeer ver voortgeschreden rationalisatie, toch niet handhaven kan. Eveneens zou het onverantwoordelijk zijn nu nog middelen te besteden aan die concurrentie, waarmede men de rationaliteit der productie niet bevordert en welke den eigenlijken consument meestal slechts in onevenredig geringe mate baat. Terwijl onze nijverheid in dit laatste opzicht op den goeden weg is (met name voor de Indische markt zijn goede resultaten bereikt) zijn de aanpassingen der arbeidskosten nog geheel onvoldoende.

Wil men de noodlottige verdringing van de exportmarkten voorkomen, dan moet de Nederlandsche kostprijs op zijn minst tot een zoodanig peil dalen, dat hij weer even veel onder dien van Engeland ligt, als vóór de depreciatie van het Pond Sterling (*f* 9.35) het geval was. Dat Twente en Brabant gelijk staan met Lancashire is niet voldoende, want zelfs op een kostenbasis van 3 pCt. onder Engeland waren de vooruitzichten al zeer donker¹⁶⁾. Voor de productie der geheele West-Europeesche katoenindustrie toch is er o.i. straks geen afzet meer. Men denke aan de te groote productiecapaciteit der katoenindustrie in de geheele wereld, de veel lagere productiekosten van Japan en China, alsook aan de ongetwijfeld lagere kostprijzen van Duitschland, Tsjecho-Slowakije, België, Italië, Polen, enz. Niet voor niets heeft reeds jaren lang de Lancashire katoenindustrie gemiddeld op hoogstens $\frac{1}{4}$ van haar normale¹⁷⁾ capaciteit gewerkt. Rekening houdend met het feit, dat de toestand in de weverij wat gunstiger is, komt dit ongeveer neer op een surplus van minstens 14.000.000 spindels en zeker 150.000 getouwen. Wij houden dan nog niet eens rekening met de tendens, ook in Europa, tot het werken met dubbele ploegen, zulks ter verlaging der indirecte

¹⁶⁾ Zie J. Wisselink: „De vestiging eener katoenindustrie in Ned.-Indië”; nadien nog nader toegelicht in „Tubantia” van 4 Sept. en 17 Oct., 1931.

¹⁷⁾ Gerekend op 57.000.000 spindels en 790.000 weefgetouwen en een 48-urige werkweek.

kosten en niet minder tot het voorkomen van de veroudering der machines lang voor deze mechanisch verbruikt zijn.

Hoewel de bedreiging van onzen export hier de meeste aandacht vraagt, moet men vooral niet meenen, dat alleen hiervoor de kostprijverlaging noodig is. Voor den binnenlandschen afzet is deze noodig om ons nu schrap te kunnen zetten tegen Engeland en de tijdelijke opdringing zooveel mogelijk tegen te gaan. Doch zelfs al werd deze reeds voorkomen door een contingentteering of een tijdelijk invoerverbod (dit mede met het oog op de betalingsbalans), een verlaging is vooral noodig, omdat het verminderde inkomen aanpassing vereischt. Zonder dat zal de consumptie hier dalen en de werkloosheid weer toenemen. De verkoopprijzen der fabrieken zijn nu zeker laag genoeg¹⁸⁾, doch de productie-kosten (toegevoegde waarde) zijn niet voldoende gedaald, om ze op een voldoende laag niveau te kunnen handhaven. Een deel der consumptie moge nl. in ons klimaat vrij inelastisch zijn, een groot deel is dit beslist niet! Juist het verbruik van weefsels, waar onze nijverheid zich meer op gaat toeleggen, nl. de wat betere artikelen van een fancy-type, is zeer elastisch.

Wacht men lang met een voldoende verlaging der productiekosten, dan veroverft Engeland (mede dank zij zijn tijdelijk ultra-lage prijzen) in Nederlandsch-Indië niet alleen weer rechtstreeks terrein op ons, doch maakt, dat de onvermijdelijke verdere Japansche expansie alleen ten koste gaat van Nederland en dan kan de acute voorproef van „snelle uitdrijving” uit Indië, die wij nu krijgen, heel gemakkelijk overgaan in den zoo gevreesden chronischen toestand.

Reeds zonder Engeland de positie in Indië weer moeilijker.

De vooruitzichten zijn nl. in Indië sedert Juni ook aanmerkelijk slechter geworden, en niet ten onrechte zegt de volksmond, dat een ongeluk nooit alleen komt. Ten eerste is de voorsprong in productiekosten, die Japan op Nederland heeft, reeds automatisch vergroot door de lagere prijzen van de ruwe katoen: hoe lager de grondstofprijs, des te grooter wordt vanzelfsprekend het verschil in productiekosten (value added) als kostprijfracitie. Bij een katoenprijs van 12 dollarcents was dit kostprijverschil pl.m. 15 pCt., om bij een katoennotering van 8 d.c.¹⁹⁾ zeker nog met 4 pCt. te stijgen en dus nu minstens pl.m. 19 pCt. te belopen.

Ten tweede, en het is inderdaad wel een allerongelukkigste samenloop van omstandigheden, dreigt de boycott van de Japansche goederen in China grootere afmetingen aan te nemen. Indien deze afmetingen eenigermate belangrijk worden, is onder de tegenwoordige omstandigheden ons leed niet te overzien. China is verreweg het belangrijkste exportgebied voor Japan en kocht de laatste jaren meer dan 40 pCt. van den geheelen weefseluitvoer. Voor een event. gedeeltelijke compensatie van een stagneerenden afzet in China, bij welke compensatie door de structuur der Japansche katoenindustrie het tijd-element steeds een groote rol speelt, is men in Japan v.n. aangewezen op de beide andere groote markten, waar men al over een volledige afzetorganisatie beschikt, nl. Britsch-Indië en Nederlandsch-Indië. (Het hoe en waarom hebben wij elders al eens uitvoerig uiteengezet en wij

¹⁸⁾ Op de vraag, of de distributie der textielgoederen hier te lande voldoende goedkoop en met voldoende aanpassing aan de prijzen der producenten geschiedt, kunnen wij in dit artikel niet ingaan.

¹⁹⁾ „Midling New-York”.

Een „Midling”-notering van bijv. 6 dollarcents houdt natuurlijk niet in, dat een Nederlandsche fabriek vaak niet beduidend meer voor haar grondstof betaalt. De verlegging van kwaliteits- en kwantiteits-limieten vooral maakt speciale eischen noodig, die vaak belangrijke toeslagen („points on”) noodig maken.

kunnen daar hier niet dieper op ingaan ²⁰⁾. In Britsch-Indië genieten de Engelsche weefsels een preferentie van 6 pCt. en de nu in Lancashire tot stand gekomen kostprijsverlaging van minstens 8 pCt. maakt (juist in verband met die preferentie) Lancashire op deze markt weer tot een concurrent, waarmede Japan rekening moet houden. Terreinvinst aldaar zal niet meevallen, vooral niet nu Engeland met zijn ultra-lage noteeringen er blijkbaar alles op zet. Er dreigt dus vrijwel weer dezelfde situatie te ontstaan als bij de zilvercrisis van 1929, toen Japan voor compensatie van zijn haperenden afzet naar China ook voornamelijk aangewezen was op zijn derde groote exportmarkt, Nederlandsch-Indië.

Bij een doorgezette boycott overdrijft men o.i. niet, indien men raamt, dat de omzet met $\frac{1}{2}$ daalt. In den totalen weefseluitvoer van Japan zou dit echter al niet minder dan pl.m. 8 pCt. beteekenen. De 36,5 pCt., die Ned.-Indië uit Japan invoert, zal ongeveer 13 pCt. van den totalen weefselexport van dat land bedragen. Neemt men aan, dat Japan van een eventueel verlies in China slechts de helft tracht te compenseren op Java (doch dan ook met kracht en gesteund door een kostprijs, die 15 à 19 pCt. lager is) dan beteekent deze 4 pCt. „compensatie” echter, dat de Japansche invoer in Ned.-Indië met pl.m. 11 pCt. moest stijgen. Deze zou dan komen van 36,5 op pl.m. 47 pCt. En wat zou eigenlijk Japan zulk een compensatie-offensief beletten bij een 'zoo gunstige kostprijsverhouding? (De Engelsche Cotton Mission, waarin als in deze wel onverdachte getuigen ook drie Engelsche vakvereiningsleiders zitting hadden, constateerde vóór den val van het Pond een prijsverschil van 20 pCt.!). Wij zullen hopen, dat deze donkere wolk spoedig voorbijdrijft, want met een lek schip kan men geen extra-bui verdragen. Het is evenwel goed, dat men zich terdege realiseert, welk een ontzaglijken *extra*-druk van Japansche zijde uit zulk een eenigszins doorwerkende boycott-beweging kan voortvloeien.

Reeds zonder dezen extra-druk zou een „normaal”-accres van Japan van pl.m. 6 pCt. (van den totalen import) heel gewoon zijn. In 1930 werd reeds meer dan 5 pCt. bereikt. Weliswaar viel deze winst in een tijd, dat Japan juist snelle vorderingen maakte met zijn bleek-finish, doch deze periode duurt nog voort, en niets belet Japan, met een nóg gunstiger kostprijs-verschil, een verdere en snelle uitbreiding van zijn debiet. Met een Engelschen kostprijs n.b. pl.m. 5 pCt. lager dan den onzen, zal echter deze terreinvinst nu onherroepelijk ten koste van Nederland gaan, wat al minstens neerkomt op een vermindering van ons contingent met pl.m. $\frac{1}{2}$ deel. Eenige maanden terug schreven wij, sprekend over het al dan niet behouden der Java-markt: „de Japansche terreinvinst is tot nu toe ten koste van Engeland gegaan, doch straks is onherroepelijk de beurt aan ons”. Zoo er niet binnen zeer korten tijd ingrijpende maatregelen getroffen worden, is er geen sprake meer van *straks*. doch dan is deze beurt er *nu*. En bovendien moet men er ernstig rekening mede houden, dat ook Engeland rechtstreeks nog eenigen grond op ons herover!

Men ziet, dat het gevaar van overgang van den acuten toestand meteen in den chronischen, tengevolge van een gedeeltelijk snelle uitdrijving uit Indië, inderdaad zeer groot is. Het is wel een aller-ongelukigst toeval, dat de boycott in China juist nu moet dreigen, doch het eerder aangehaalde spreekwoord bestaat niet ten onrechte en de Nederlandsche katoenindustrie kan zich geen enkel verder risico meer veroorloven. In Juni zeiden wij omtrent de waarschijnlijke gevolgen van zulk een snelle uitdrijving uit

Indië: „Een snelle achteruitgang zou, behalve zware verliezen voor het rechtstreeks betrokken deel der nijverheid, niet minder dan een totale ontreddering van de binnenlandsche markt beteekenen, een uiterst scherpe concurrentie in de overige afzetgebieden, eerst een groote acute werkloosheid gevolgd door een minder groote (wellicht vrij sterk schommelende) chronische, en waarschijnlijk zelfs het verdwijnen van enkele (meest kleinere) ondernemingen en daardoor gedurende lange jaren een verminderde werkgelegenheid.”

De gevolgen van terrein-verlies in Indië zijn nu veel ernstiger dan in Juni.

Dit was ongetwijfeld een sombere prognose, doch de gevolgen zouden nu nog veel en veel ernstiger zijn dan in Juni. Toen vertoonden althans de overige export nog hier en daar een lichtpunt, omdat de Nederlandsche kostprijs iets lager was dan die van den voornaamsten concurrent op de meeste dezer „overige” afzetgebieden, nl. Engeland. Wij gingen toen van de onderstelling uit, dat Nederland zich op de andere tropenmarkten (o.a. Afrika), zij het met moeite, voorloopig nog kon handhaven en dat er in den z.g. Europeeschen export althans nog eenige compensatie was te vinden voor het in Indië verloren gaande debiet. Nu Lancashire echter beslist lager is met zijn productiekosten, wordt het aspect geheel anders. Engeland dringt ons nu uit Oost- en West-Afrika en bedreigt ook den z.g. Europeeschen uitvoer. Practisch staat opeens de geheele export stop; en met de ultra-lage prijzen neemt zelfs de Engelsche invoer in ons land toe.

De Nederlandsche katoenindustrie moet haar productiekosten drastisch omlaag brengen en dit binnen korten termijn, of de ramp is niet te overzien. Er is geen keus meer en voor vele en nog grootendeels onze beste ondernemingen is het met recht „do or die”. Wil nu, afgezien nog van Engeland, een snelle uitdrijving uit Indië voorkomen worden, dan moeten de kostprijzen toch wel met 10 pCt. omlaag. Het is de vraag, of dit mogelijk is en zelfs dan kan het proces van een gedeeltelijke uitdrijving niet zoo heel lang duren. Maar als eerste maatregel moet tenminste de vroegere kleine voorsprong op Engeland hernomen worden, wat een kostprijsverlaging van minstens 8 $\frac{1}{2}$ pCt. beteekent.

Middelen tot verlaging der productiekosten.

Als middelen tot verlaging der productiekosten komen voor de Nederlandsche industrie practisch alleen in aanmerking:

1. een verdere rationalisatie ²¹⁾:
 - a. primaire (bedrijfsinterne);
 - b. secundaire (in groote lijnen, waartoe bijna altijd concentratie, in den meest uitgebreiden zin, een voorwaarde is);
2. de invoering van het tweeploegenstelsel;
3. een verlaging der hooge arbeidskosten door loonsverlaging.

Om met de rationalisatie te beginnen, men moet niet vergeten, dat de organisatie hier reeds op een vrij hoog peil staat en dat Nederland den vroegeren voorsprong op Engeland van pl.m. 3 pCt. dankt aan de betere organisatie en verder gevorderde bedrijfsinterne rationalisatie, welke laatste met moeite en ten koste van veel tijd is verkregen. Ongetwijfeld liggen op het gebied der bedrijfsinterne rationalisatie nog vele mogelijkheden, doch al te veel moet men er zich in dit probleem toch niet van voorstellen. In de eerste plaats zijn de desbetreffende mogelijkheden in

²⁰⁾ J. Wisselink: „Verschuivingen in de Oost-Aziatische katoen-industrie” (de zilvercrisis in grooter verband beschouwd). 3 artikelen in „De Telegraaf”, d.d. 25, 26 en 27 Februari 1930. Brochure Amsterdam 1930.

²¹⁾ Teneinde verwarring te voorkomen, lijkt het ons goed, om ook bij de rationalisatie, de begrippen „primair” en „secundair” in te voeren; zulks in analogie met primaire en secundaire agglomeratie. Primaire en secundaire agglomeratie grijpen deels in elkaar.

de spinnerij nu niet zoo bijzonder groot, ten tweede kan men in het buitenland (en zeker in de West-Europeesche landen) hetzelfde bereiken, wat onze nijverheid op dit gebied presteert, en ten derde kost een verdere rationalisatie *veel tijd*. En tijd is er niet meer te verliezen: er moet nu spoedig een resultaat verkregen worden. Een momenteele snelle oplossing van het euvel der relatief te hooge productiekosten is er dus niet van te verwachten en omdat niets anders belet ons te volgen²²⁾, helpt zij ons op den duur ook niet. Wel daarentegen in een tusschenliggende periode, vooral als op Engeland terrein veroverd moet worden, doch daar hebben wij *nu* niets aan.

Het is wellicht goed op een onderdeel der primaire (bedrijfs-interne) rationalisatie nog even nader in te gaan. De rationalisatie eischt daarom vooral tijd, omdat zij niet op ruwe wijze mag en kan geschieden. Niet alleen, omdat men zorgvuldig ervoor moet waken, dat men den werkmans taak geeft, die op den duur psychisch en fysiek teveel van hem eischt, doch ook, omdat de hooge productie rendementen in het moderne seriebedrijf berusten op *uiterst subtiële* dynamische evenwichts-toestanden tusschen de productiefactoren.

Wil men de hooge (bedrijfs)-productierendementen, (waarmede ondernemingen tegenwoordig staan of vallen!) handhaven, dan kan men niet één dezer factoren bijv. arbeid wijzigen, zonder ook aan de rest te raken (grondstof, omwentelings-snelheden enz.); men moet dus telkens opnieuw deze meest-economische ligging van dit dynamisch evenwichtspunt berekenen en nadien nog op grond van nadere ervaringen in het bedrijf correcties aanbrengen, die men daarna wéér aan de practijk moet toetsen. Ieder zal begrijpen, dat dit tijd kost: bij een wijziging bijv. in een weverij kan het gemakkelijk twee jaar duren, voor men het beoogde onderdeel der rationalisatie ook inderdaad heeft bereikt. Er daarmede is de moeilijkheid nog niet gezien, want een verandering in één der fasen der productie werkt naar onderen en naar boven door: een wijziging in de weverij beïnvloedt meestal weer de spinnerij en vrij zeker de voorbereidingsafdeeling en kan (o.a. door het gebruik van andere garens) zeer zeker ook de ververij en drukkerij beïnvloeden. Bij synchroon loopende serie-bedrijven spreekt deze moeilijkheid zelfs zeer sterk.

De mogelijkheden van rationalisatie „in groote lijn” (secundaire rationalisatie), gepaard gaande met concentratie, hebben wij reeds eerder uitvoerig²³⁾ behandeld. De berekeningen toen uitgevoerd, wezen uit, dat een industrie met een organisatie als de Engelsche hierdoor haar kosten niet onbelangrijk omlaag kon brengen, doch dat de eigenlijke „netto”-voordeelen niet meevielen, althans geheel onvoldoende waren om eenigermate belangrijke verschillen in arbeidskosten te compenseeren. Onder „netto”-voordeelen zijn te verstaan de besparingen t.o.v. reeds goed-georganiseerde industrieën, zooals de Amerikaansche, de Japansche, en grootendeels de Nederlandsche. Voor ruw doek, zooals het in dit artikel als voorbeeld genomen weefsel, was deze besparing maar pl.m. 1¼ pCt. Bij de reeds goede specialisatie hier te lande, vooral in de groote exportbedrijven, die ook grootendeels reeds gesynchroniseerd en in groote series produceeren, is het zeer twijfelachtig, of er nog meer te bereiken is dan het bovengenoemde cijfer. Voor gebleekte weefsels was in 1929 de besparing ook slechts pl.m. 2 pCt., en alhoewel door de lagere katoenprijzen de besparing als kostprijsfractie nu wellicht iets hooger zou zijn, is het aan den anderen kant de vraag, of bij een zoo veel kleinere industrie dan de Engelsche zelfs maar deze 2 pCt. gehaald zou kunnen worden. De secundaire

agglomeratie is nl. in Lancashire beduidend grooter.

Het spreekt, dat ook een rationalisatie in groote lijnen (waarvoor concentratie in een of anderen vorm vrijwel een voorwaarde is) tijd vereischt, alvorens werkelijk, wat kostenbesparing betreft, merkbaar vruchten af te werpen. (Het is geen geheim meer, dat eenige maatregelen in voorbereiding zijn en evenmin, dat er al tastbare resultaten verkregen werden). Als middel tot oogenblikkelijke verlaging der productiekosten is ook deze secundaire rationalisatie niet doeltreffend.

Voor beide zijden der rationalisatie (secundaire en primaire) geldt verder, dat zij in een overgangsstadium als de Nederlandsche industrie nu doormaakt niet zoo tot het uiterste door te voeren zijn, als men wel zou willen. De nijverheid moet deels nieuwe afzetgebieden zoeken, deels nieuwe producten maken en sommige ondernemingen zijn gedwongen hare bedrijven geheel te transformeeren. De range heeft zich trouwens de laatste jaren al merkbaar verplaatst. Soepelheid is nu een eerste vereischte en een al te rigide organisatie zou daarom aanvankelijk zelfs niet raadzaam zijn.

De invoering van het tweeploegen-stelsel geeft een besparing op de indirecte kosten en voorkomt voor een groot deel de veroudering der machines vóór het (mechanisch) opleveren der rendementen. Gerekend op de basis van nieuwe moderne bedrijven zou de besparing door dezen maatregel pl.m. 5 pCt. van de productiekosten bedragen, waarbij echter niet gerekend is op extra-onkosten, noch op een (misschien) hier en daar ietwat inzakken der productie-rendementen. Bij het toch reeds werken der ondernemingen op haar directe kosten sorteert het middel evenwel zeer weinig onmiddellijk effect. Het zou bovendien momenteel neerkomen op het stopzetten van eenige binnenlandsche fabrieken ten koste van andere, en zonder een concentratie zou deze maatregel niet door te voeren zijn, zonder de werkloosheid nog weer eenigszins te doen toenemen. Zelfs bij een concentratie zou men dan nog de moeilijkheid houden van het verplaatsen van arbeidskrachten van de eene plaats naar de andere; want de verwante bedrijven liggen volstrekt niet naast elkaar. Al zal men op den duur het tweeploegen-stelsel ook hier in ruime mate moeten toepassen, een oplossing kan het nu niet geven.

Maken wij hier de balans op, dan zien wij, dat voor een verlaging van de productiekosten practisch alleen overblijft de verdere rationalisatie (primair en secundair). Met een groot voorbehoud in vele richtingen, zou de secundaire rationalisatie voor het als voorbeeld gegeven standaard-weefsel den Engelschen kostprijs met 2 pCt. nader doen komen. Een besparing die, zelfs indien zij mogelijk bleek, geheel onvoldoende is.

Hoe men het vraagstuk der te hooge productiekosten ook wendt of keert, men komt bij een arbeidsintensieve industrie (zooals de katoenindustrie ook na een verstrekkende rationalisatie nog steeds blijft) voortdurend weer terecht bij de groote handicap, de hooge arbeidskosten. Hoezeer ook te betreuren, naast een verdere rationalisatie is aan een belangrijke en spoedige loonsverlaging niet te ontkomen. Doch zelfs een loonsverlaging van 20 pCt. (wat pl.m. 6½ pCt. van den kostprijs zou beteekenen) valt in het niet tegen de catastrofe, die de Nederlandsche katoen-nijverheid anders wacht en waarvan de chronische werkloosheid van minstens pl.m. 14.000 textielarbeiders een der ergste gevolgen zou zijn.

Dr. J. WISSELINK.

Rotterdam, 4 December 1931.

²²⁾ In Amerika en deels in Japan is men al verder!

²³⁾ J. Wisselink. „De Concentratie in de Engelsche katoen-industrie”.

HET ACCEPTCREDIET EN ZIJN CONSEQUENTIES.

Onder bovenstaand hoofd werd in dit tijdschrift van 22 Juli 1931 door Mr. M. J. C. Vrij de vraag besproken, of de bank, welke op verzoek van een andere bank (i.c. de Amstelbank) wissels had geaccepteerd getrokken door een derde, terecht verhaal kon zoeken op den trekker, toen de bank, welke tot de acceptatie opdracht had gegeven niet aan hare verplichting om fonds te bezorgen bleek te kunnen voldoen. In het nummer van den 9den September jl. heeft Mr. H. P. van Taalingen in een ingezonden stuk zijn zienswijze gesteld tegenover die van Mr. Vrij.

Mr. Vrij, de constructie verwerpende, dat in casu voor rekening van een derde werd getrokken, komt tot de conclusie, dat de accepteerende bank den trekker terecht heeft aangesproken. Mr. van Taalingen, van meening, dat in het onderhavige geval wel werd getrokken voor rekening van een derde, concludeert, dat de accepteerende bank tegen den trekker geen actie tot fondsbezorging heeft.

Aangezien, in verband met de moeilijkheden waarin verschillende buitenlandse banken sindsdien zijn komen te verkeer, de besproken kwestie ongetwijfeld opnieuw zal rijzen, is het wellicht van belang deze strijdvrage nog eens van andere zijde te belichten.

Wij mogen hierbij uitgaan van de figuur, welke ook door Mr. van Taalingen tot goed begrip van zaken werd vooropgesteld:

I. de bank, voor welke rekening wordt geaccepteerd te noemen: „bank A”;

II. de accepteerende bank te noemen: „bank B”;

III. de verkoper der goederen, begunstigde bij de acceptafaciliteit: „de trekker der wissels”;

IV. de koper der goederen: cliënt van bank A.

Tusschen bank A en bank B bestaat een acceptecrediet-overeenkomst. Bij deze overeenkomst heeft bank B zich verbonden tegenover bank A om op haar verzoek wissels door den verkoper binnen een bepaalden tijd, tot een bepaald bedrag en terzake der verkochte goederen getrokken, te zullen accepteren en wel voor rekening van verzoekster. Voor bank A vloeit uit deze overeenkomst de plicht voort om bank B reeds bij voorbaat of achteraf — al naar de gemaakte afspraak luidt — schadeloos te stellen voor de uitvoering van haar last.

Voor de kwestie, welke ons bezighoudt, is de acceptecredietverhouding tusschen beide banken dus in zoverre van belang, dat daardoor het verhaalsrecht van bank B op bank A wordt verklaard.

Op dit punt bestond echter geen meningsverschil. Het geschil ontstond toen bank B den trekker aanzegging deed, dat zij voornemens was zich op hem te verhalen, aangezien haar was gebleken, dat bank A ter vervaldage van den wissel niet in staat zou zijn haar het wisselbedrag te verschaffen.

De accepteerende bank baseerde deze aanspraak op de wisselrechtelijke verhouding, welke tusschen haar en den trekker zou zijn ontstaan. Ook door hen die in dit tijdschrift de kwestie hebben besproken werd de wisselrechtelijke verhouding tot uitgangspunt genomen. Daarbij werd de aandacht geconcentreerd op een bijzondere wisselvorm, nl. op den wissel, getrokken voor rekening van een derde.

Aangenomen, dat de wissel op de tusschen partijen bestaande verhouding van beslissenden invloed is, richt zich de aandacht als vanzelf op de vraag of de wissel al dan niet voor rekening van een derde werd getrokken. Met Mr. Vrij zou ik haar ontkennend willen beantwoorden. Ik doe hierbij een beroep op de reeds eerder geciteerde uitspraak van Prof. Scheltema gegeven in Polak deel III, luidende: „Van een wissel voor rekening van een derde is sprake, wanneer iemand, die naar het normaal verloop trekker zou zijn, om de een of andere reden buiten het wisselverband wenscht te blijven, en nu aan een derde verzoekt, voor zijn rekening een wissel te trekken”.

Deze interpretatie overnemende, moet men m.i. tot de conclusie komen, dat hier niet van een wissel voor rekening van een derde sprake kan zijn. Immers volgens het normale verloop is niet de koper of diens bankier — m.a.w. de derde voor wiens rekening getrokken zou zijn — trekker van den wissel, maar de verkoper, zooals in casu inderdaad het geval is. Van het normale verloop wordt in zoverre afgeweken, dat de verkoper niet trekt op den koper of diens bankier, maar op een andere bank, welke bij de aan den wissel ten grondslag liggende transactie niet is betrokken.

Afgaande op den uiterlijken schijn van den wissel zou ook naar mijn meening dus een actie van de accepteerende bank tegen den trekker gegrond zijn.

Deze actie zou voortvloeien uit een handeling van lastgeving krachtens welke bank B accepteerde, zooals deze bleek (ontstond) uit den wissel (art. 140 W. v. K.).

Wanneer nu echter in feite bank B niet accepteerde op last van den trekker, maar op last van bank A; wanneer nu bovendien de accepteerende bank in haar kennisgeving aan den aspirant-trekker uitdrukkelijk van deze, haar door bank A verstrekte last heeft doen blijken; moet dan niet de schijn van den wissel wijken voor de werkelijkheid der aan partijen bekende verhoudingen? Heeft men m.a.w. niet meer kans te vinden wat recht is indien men den wissel buiten het geding houdt, nu gebleken is, dat de vermoedens, welke deze opwekt, onjuist zijn? Naar mijn meening wel. In het onderstaande moge ik nog een enkele vraag aanroeren, waarbij het wisselrecht buiten de kwestie wordt gelaten.

In de eerste plaats de vraag tot welke conclusie een redeneering, waarbij men uitgaat van de primaire verhoudingen tusschen partijen, kan leiden met betrekking tot de positie van den verkoper (trekker). Voor de beantwoording is het wenschelijk, de in den aanvang gestelde figuur nader te bezien. Beschouwt men het acceptecrediet van de zijde van den verkoper, dan blijkt, dat deze overeenkomst er op is gericht hem betaling te verschaffen en dat hij degene is, die van het geopend crediet het onmiddellijk voordeel heeft. Het woord accept „crediet” werkt van deze zijde gezien misleidend. Het wekt de gedachte op, dat den verkoper iets wordt geleend, dat hij zal hebben terug te geven indien dit niet door een ander voor hem wordt gedaan. Het is waarschiijnlijk deze gedachte, welke sommigen ertoe brengt, in de verbintenis van bank A jegens bank B een garantie te zien. Ik geloof ten onrechte. Het door bank B geopend acceptecrediet wordt den verkoper aangeboden als accredietief. Het onderscheidt zich van het meer gebruikelijk accredietief hierdoor, dat de bank, bij welke het is geopend, niet een gedeelte van haar contante middelen ter beschikking stelt, maar haar naam; toegerust met haar handteekening kan zich de geaccrediteerde het contante bedrag elders verschaffen door discontoeering van den wissel. Aangezien bij het normaal accredietief algemeen wordt aangenomen, dat slechts verhaal bestaat op dengene die het heeft doen openen en niet de geaccrediteerde tot teruggave van het ontvangene kan worden genoopt, wil het mij voorkomen, dat ook bij wisseltrekking in een geval als dit, voor een actie van den acceptant tegen den trekker geen goede grond aanwezig is.

In de tweede plaats lijkt mij voor de accepteerende bank de vraag van belang of niet wellicht verhaal mogelijk is op den koper. De koper is in laatste instantie degene te wiens behoefte het acceptecrediet is geopend. Hij is tenslotte degene van wien mag worden aangenomen, dat hem door bemiddeling van bank A iets is geleend. Wanneer men de verbintenis van bank A als een garantie wil beschouwen, ligt het dan niet veeleer voor de hand deze op te vatten als een garantie ten behoeve van den koper? Door het den verkoper uit het geopende acceptecrediet gestelde

accreditief, is de koper niet gekwetten maar is bereikt, dat de verkoper niets meer van hem heeft te vorderen. Kan nu bank B zich niet op het standpunt stellen, dat de schuld van den koper door haar werd betaald en haar uit dien hoofde een vorderingsrecht toekomt?

Kan bovendien de accepterende bank zich niet beschouwen als onderlasthebster van den koper? Ten grondslag aan de handelingen, welke wij zien voltrekken ligt de meer of minder gedetailleerde last van den koper aan zijn bankier — bank A — er voor te zorgen, dat de verkoper de beschikking krijgt over de koopsom. Bank B heeft hiertoe het noodige verricht op last van bank A. Kan nu bank B den koper niet beschouwen als haar uiteindelijke lastgever en kan zij aan dezen band wellicht niet een actie tot schadeloosstelling ontleenen?

Ik moge het laten bij het stellen dezer vragen. De behandeling ervan wordt in die mate technisch juridisch, dat ik daarmede te ver zou treden buiten het terrein waarop dit periodiek zich beweegt. Bovendien zal de kennis van details der gesloten overeenkomsten van zooveel belang blijken te zijn, dat zonder deze kennis een vruchtdragende beschouwing waarschijnlijk niet mogelijk is.

Met het aanroeren dezer vragen heb ik slechts op een mogelijkheid willen duiden, waarvan mij de overweging in gevallen als het besprokene van belang voorkomt.

P. J. ROGAAR.

BUITENLANDSCHE MEDEWERKING. DE ECONOMISCHE POLITIEK VAN DE REGERING BRÜNING.

Dr. Carl Krämer te Hamburg schrijft ons:

Een goed begrip van de algemeene tendenzen en de bijzonderheden van de nieuwe noodverordening van 8 December 1931, die volgens de regering de laatste van dezen aard zal zijn, is niet gemakkelijk te verkrijgen, niet alleen, omdat menige bepaling van deze verordening een nieuw geluid doet hooren, doch tevens, omdat de innerlijke consequentie en logica van de verordening in haar geheel niet in allen deele kloppen. Wij moeten dus trachten, het concrete doel van de verordening te begrijpen en dan vragen, of de afzonderlijke bepalingen in haar algemeene werking dit doel dienen, of dat zij het bereiken van dit doel in den weg staan.

De regering werkt met twee constante grootheden; alle andere zijn variabel. Een van de constante factoren is de valuta; de regering weigert — in hoofdzaak wel om redenen van buitenlandsch-politiek aard — het Engelsche voorbeeld te volgen en de Mark ten opzichte van den Dollar in waarde te doen dalen, of de door de Rijksbank te verlenen credieten zoo te vermeerderen, dat de Mark hierdoor noodgedwongen een geringere waarde zou krijgen. De regering wil den gouden standaard op de huidige pariteit handhaven, hoewel de Rijksbank thans nog ongeveer voor R.M. 540 miljoen aan eigen goud bezit en haar biljetten dus voor ruim 10 pCt. (verplichte dekking 40 pCt.) door goud gedekt zijn. Een groot gedeelte van de noodverordening is te verklaren uit den wensch, om het nadeel van de depreciatie van het Pond op de Deutsche uitvoercapaciteit te nivelleren.

De tweede constante factor is het streven naar een evenwicht in de openbare financiën, het tot elken prijs uit den weg ruimen van het tekort. Tot welke maatregelen heeft de regering haar toevlucht genomen?

* * *

Duitschland heeft heden ten dage, zooals de meeste andere landen, een groot tekort op de begroting, dat voor een deel te verklaren is uit de gevolgen van de economische wereldcrisis, voor een groot deel echter uit de zware tekortkomingen in het verleden begaan en uit een verkeerd inzicht in de ontwikke-

lingsmogelijkheden tot in den jongsten tijd. Laten wij ons bepalen tot de meest belangrijke punten, die ook in dit tijdschrift herhaaldelijk op den voorgrond zijn gesteld. Duitschland heeft gemeend, herstelbetalingen te kunnen verrichten en tegelijkertijd een bijzonder kostbaar stelsel van sociale voorzieningen te kunnen opbouwen. Deze politiek leed schipbreuk, toen buitenlandse leeningen niet meer te verkrijgen waren; de regering heeft echter nog langen tijd gedraald, om dit systeem van staatsbemoeling met succes te beteugelen. De belastingdruk werd integendeel elk kwartaal verhoogd, totdat het Deutsche begrotingsvraagstuk tenslotte zelfs bij consequente toepassing van stelselmatige bezuiniging niet meer kon worden opgelost.

Deze stand van zaken is thans bereikt. De belastingdruk en het verder ingrijpen in het bedrijfsleven hebben den ondernemerslust en de bedrijvigheid in de voornaamste takken van industrie dermate verzwakt, dat de belastinginkomsten in snel tempo dalen en het werkloozencijfer in snel tempo verder stijgt. Het tekort wordt steeds grooter (voor Rijk, Landen en Gemeenten bedraagt het zelfs na de verlichting door het Hoovermoratorium tot 31 Maart 1932 minstens R.M. 1,5 milliard) en wat nog erger is, de mogelijkheden voor een geregelde dekking van dit tekort worden steeds kleiner; de Staat kan bijna in het geheel geen credieten meer krijgen, de belastingverhoogingen brengen per saldo geen grootere bedragen op en door beperking van de uitgaven neemt de koopkracht en de bedrijvigheid af en dalen de belastingontvangsten. Slechts één voorbeeld: in April jl. kon de opbrengst der Rijksbelastingen voor 1931 op R.M. 7,8 milliard worden geraamd; inmiddels zijn verschillende belastingverhoogingen ingevoerd, die bij een normaal bedrijfsleven wellicht R.M. 750 miljoen meer zouden hebben opgebracht. Ondanks deze belastingverhoogingen is thans reeds vast te stellen, dat de totale belastinginkomsten voor het jaar 1931 slechts R.M. 7,5 milliard zullen bedragen.

Ondanks alle pogingen van de regering, nieuw vertrouwen en nieuwen ondernemingslust te scheppen, heeft Duitschland thans meer dan 5 miljoen werklozen tegen 3,7 miljoen een jaar geleden. Het schijnt dus, dat tot dusverre de officiële maatregelen om door belastingverhoging en salarisverlaging de openbare financiën in evenwicht te brengen, hebben gefaald. Niettemin heeft de regering, vooral met het oog op de nieuwe onderhandelingen over de herstel-schulden, welke thans te Bazel worden gevoerd, er de voorkeur aan gegeven nog eens een laatste poging te doen om de steeds toenemende moeilijkheden volgens het oude middel te boven te komen. Zij tast de laatste fiscale reserve aan, door de belasting op den omzet van 0,85 pCt. tot 2 pCt. te verhoogden en de ambtenarensalarissen, die gemiddeld reeds 10—20 pCt. zijn gedaald, nogmaals met 9 pCt. te verlagen. Indien het daarbij gebleven was, had men van een hoogst bedenkelijke en waarschijnlijk niet veel resultaat beboovende, maar toch consequente toepassing van de fiscale politiek kunnen spreken. De regering is echter nog verder gegaan en heeft besloten tot een ingrijpen in de prijs-, loon- en rentebeweging, dat niet met het doel van de fiscale maatregelen in overeenstemming is te brengen.

De regering Brüning ging daarbij van de volgende overwegingen uit. Om nog grootere werkloosheid, productievermindering en daling van den uitvoer te verhinderen, is het noodzakelijk, dat de productiekosten dalen, dus loonen, rente, vrachten- en materiaalkosten verlaagd worden. Deze kostenbestanddelen kunnen echter uit sociale overwegingen slechts dan worden verlaagd, indien de kosten van levensonderhoud, die voor de arbeiders, werknemers of renteniers van overwegend belang zijn, eveneens dalen, d.w.z. de huren en, voor zooverre dit mogelijk is, ook de prijzen van de consumptiegoederen. De regering

zweeft dus niets anders voor oogen dan een algemeene verlaging van alle nominale grootheden met uitzondering van de belastingen. Indien het de regeering mogelijk was, dit program inderdaad tot uitvoering te brengen, dan is het moeielijk in te zien, wat daarmee, behalve het scheppen van gunstiger voorwaarden voor den uitvoer, gewonnen zal worden, daar iedereen, naast een vermindering van zijn uitgaven ook een vermindering van zijn inkomsten zal ondergaan. De regeering is natuurlijk niet in staat, dit program werkelijk in alle onderdeelen door te voeren. Toch zal zij op enkele belangrijke gebieden slagen, die wij hieronder zullen bespreken.

1e. De contractueel vastgestelde loonen en salarissen worden door de noodverordening vanaf 1 Jan. 1932 over de geheele linie verlaagd; de loonrelatie blijft daarmee onveranderd, ofschoon juist in de loondifferentiëring (te hooge loonen in de beschutte, sterke loondaling in de onbeschutte bedrijven) het eigenlijke kwaad lag. Loonverandering door middel van een verordening was tot dusverre alleen in het bolsjewistische Rusland en het fascistische Italië mogelijk.

2e. De tweede maatregel, de renteverlaging van alle of nagenoeg alle vasterentedragende fondsen en hypotheeken van 7 of 8 pCt. tot 6 pCt. (of van 10 tot 7½ pCt., van 12 tot 9 pCt.), knoopt vast aan middel-euwsche overleveringen, die in den vorm van woe-kerwetten (minimum rente) nog tot in dezen tijd gangbaar zijn of aan bepaalde voorstellingen van de Nationaal Socialistische Partij, die in de bevordering van een „Brechung der Zinsknechtschaft” haar neerslag hebben gevonden; deze theorie werd tot dusverre in Duitschland verworpen.

De Rijksbank heeft haar disconto eveneens van 8 tot 7 pCt. verlaagd en de banken zijn met haar rentetarieven gevolgd. Deze maatregel heeft eveneens verlaging van de productiekosten ten doel. Toegegeven moge worden, dat de huidige rente buitensporig hoog is en een verlaging, evenals van de loonen, aan industrie en landbouw ten goede komt. Dit verandert helaas niets aan het feit, dat de marktrente wegens gebrek aan aanbod van kapitaal veel hooger is (8 pCt. Goudpandbrieven noteerden 64 pCt., 8 pCt. Gemeente-obligaties 46 pCt.). De renteverlaging is dus zuiver fictief en berooft de bezitters van effecten van een deel van hun kapitaal.

3e. De Spoorwegen en de Posterijen zullen hun tarieven aanzienlijk verlagen, hetgeen mogelijk zal zijn door een loonsverlaging. Gas-, water- en electriciteitstarieven blijven in het algemeen onveranderd.

4e. Teneinde de verlaging van de loonen en salarissen voor den enkeling iets dragelijker te maken, werd een verlaging van de woninghuren van 10—15 pCt. verordend, een verlaging, die den eigenaar door verlaging van de rente en afschaffing van de huurbelasting minder zwaar zal treffen. Ten einde de beteekenis van dezen maatregel voor de particuliere huishouding naar haar juiste waarde te schatten, zij er op gewezen, dat de huren in het kader van het totale verbruik gemiddeld slechts 10—15 pCt. bedragen. De verlaging van de huren is dus als compensatie voor de algemeene verlaging van de inkomens nauwelijks merkbaar.

5e. Tenslotte moeten de in de noodverordening genoemde prijsverlagingen eveneens dienen tot daling van de kosten van levensonderhoud. Zij hebben echter slechts betrekking op de prijsafspraken, d.w.z. op de prijzen van kartel- en merkartikelen. De prijzen, die aan de vrije concurrentie onderhevig zijn, blijven niet alleen onveranderd, doch ook andere vormen van overeengekomen prijzen, in de eerste plaats de prijzen van landbouwartikelen, die krachtig beschermd worden en voorts de prijzen van alle diensten van publiekrechtelijke instanties (met uitzondering van de tarieven der Spoorwegen en Posterijen).

Beschouwt men thans het complex van maatregelen in zijn geheel, dan kan men zeggen, dat de producenten van kartel- of merkartikelen bij hun calculatie er in geen geval beter voor staan dan tevoren, omdat de verlaging van de verschillende kostenbestanddeelen nauwelijks de hun opgelegde prijsverlaging benaderen. De landbouw en de vrije industrie zullen er bij hun bedrijfscalculatie eerst bij winnen, omdat de prijzen onveranderd blijven, terwijl de kosten dalen. Al deze bedrijfstakken, voor zooverre zij consumptiegoederen vervaardigen, staan echter onder invloed van den prijsdruk en de vermindering van den afzet als gevolg van de door den Staat gedecreterde algemeene verlaging van de inkomens. Alleen de landbouw mag hopen over het geheel een kleine winst te verkrijgen, omdat voedingsmiddelen het vaste bestanddeel van elke huishouding vormen, terwijl alle andere bedrijfstakken per saldo met verlies zullen werken. Daarbij komt nog de invloed van de verhooging der omzetbelasting — waarvan belangrijke landbouwproducten eveneens zijn vrijgesteld —, waardoor een grooter gedeelte van de totale opbrengst uit den afzet dan tot dusverre aan den fiscus moet worden betaald of, voorzooverre de belastingverhoging in de prijsverhoogingen tot uitdrukking komt, er nog minder dan tot dusverre zal worden verbruikt. Voor zooverre er ook maar ergens een klein overschot zal zijn, zal dit tot terugbetaling van de credieten worden gebezigd en daarmee uit de circulatie verdwijnen.

Wat zullen dus de economische gevolgen van de noodverordening zijn? Het is duidelijk, dat zij het volk nieuwe lasten oplegt. Zij ontleent den consumpten veel en geeft den producenten niets. Menige industrie (de industrieën van kapitaalgoederen en de industrieën van de hogere consumptiegoederen) wordt zelfs dermate geschaad, dat een verdere stijging van de werkloosheid te verwachten is. De credietwaardigheid der ondernemingen zal verder verminderen, omdat tegenover de schulden in ongewijzigde nominale bedragen lagere nominale inkomsten staan. Alleen de fiscus schijnt door een hogere omzetbelasting winst te maken. Doch ook deze winst is zuiver fictief; want men kan gemakkelijk berekenen, dat, tengevolge van de verlaging van de loonen, salarissen, rente, vrachten en prijzen, de inkomsten-, kapitaalopbrengst-, en omzetbelastingen in die mate zullen afnemen en bovendien bij de spoorwegen- en de bedrijfsbelastingen tekorten zullen ontstaan, die de grootere opbrengst als gevolg van de verhoogde omzetbelasting verre zullen overtreffen. En de landbouw, de eenige bedrijfstak, die bij de noodverordening wint, is reeds zoo verarmd, dat daar reeds sedert geruimen tijd geen belasting meer wordt betaald. Het begrootingsvraagstuk wordt daardoor dus niet opgelost, doch verder verzwaard.

De regeering heeft er den nadruk op gelegd, dat dit de laatste poging tot saneering van de begrooting is en dat de deflatie door deze ingrijpende veranderingen ineens zal ophouden. Wanneer men de regeeringsmaatregelen zuiver naar hun waarschijnlijke resultaten waardeert en van alle principiële bedenkingen afziet, dan behoeft men geen profeet te zijn, om te voorspellen, dat zij schipbreuk moeten lijden. Wanneer wij zoo doorgaan, dan zullen wij, zooals Keynes eens opmerkte, op een goeden dag onze begrooting met een nul aan weerskanten in evenwicht hebben gebracht, terwijl wij allen verhongerd op onze ruggen zullen liggen. De toekomst van de valuta is echter niet van den Duitschen uitvoer afhankelijk, doch alleen van het resultaat der onderhandelingen over de Stillhalte- en het herstellvraagstuk. Het begrootingsprobleem zal het Deutsche bedrijfsleven blijven verontrusten en het meerendeel der bevolking zal spoedig inzien, dat handhaving van de wettelijke goudpariteit van den Markenkoers met een verarming van het geheele volk te duur betaald is.

DE INTERNATIONALE POSITIE VAN DE DUITSCHE RADIO-INDUSTRIE.

De Heer A. Friedrich te Berlijn schrijft ons:

De Telefunken-Gesellschaft für drahtlose Telegraphie m.b.H., die kort geleden met de Philips Gloeilampenfabrieken N.V. een belangengemeenschap van wijde strekking heeft aangegaan, neemt in hoofdzaak door haar patenten de eerste plaats in de Deutsche radio-industrie in. Door deze overeenkomst wordt de machtsverhouding van beide groepen, met name in den buizenhandel, definitief geregeld, vooral wat de Duitse markt zelf betreft. Hieraan was reeds eenige maanden geleden een overeenkomst tusschen de Telefunken-Gesellschaft en de TeKaDe-groep (Stiddeutsche Telephonapparate, Kabel- und Drahtwerke A.G.), voorafgegaan. Volgens deze overeenkomst deed de TeKaDe-groep, die tot dat tijdstip in den buizenhandel als concurrent optrad, afstand van de fabricatie en den verkoop van gewone radiobuizen en beperkt zich thans tot buizen voor luidsprekers voor toestellen der sprekende film en sterke luidsprekers. Sindsdien is nog slechts als eenige concurrent op de Deutsche markt voor radiobuizen overgebleven de Radioröhrenfabrik Hamburg vorm. Müller (Valvo-buizen), een reeds jaren tot het Philipsconcern behorende onderneming. De verhouding tusschen den omzet van radiobuizen van Telefunken en dien van Philips-Valvo op de Deutsche markt was in den laatsten tijd ongeveer als 2 : 1.

Ondanks de zware concurrentie, waaronder de Deutsche radio-industrie, zoowel wat den handel in buizen alsook in ontvangtoestellen en onderdeelen betreft, te lijden heeft, is de toestand in deze industrie toch betrekkelijk gunstig. In het begin van het jaar werd de bruto-productiewaarde van deze industrie op R.M. 150—200 miljoen geschat en men mag gerust aannemen, dat de jaarlijksche productiewaarde inmiddels nog eerder is toe- dan afgenomen. In de eerste plaats heeft de groote Deutsche radio-tentoonstelling, die in het midden van 1930 en 1931 te Berlijn is gehouden, in hooge mate tot verlevendiging van den handel bijgedragen. Door de oprichting van groote zenders met sterke capaciteit werd bovendien de ontvangst ten plattelande en in de kleinere steden aanmerkelijk verbeterd, waardoor het aantal luisteraars, zelfs in den laatsten tijd, nog kon toenemen. In de periode van 1 April 1930 tot 1 April 1931 steeg het aantal radio-luisteraars in Duitschland van 3.24 tot 3.73 miljoen. Het aandeel van gezinnen met ontvangtoestellen steeg in hetzelfde tijdvak van 21.1 tot 24.3 pCt., zoodat voorloopig van een verzadiging van deze markt nog in het geheel geen sprake is. Ook voor den a.s. winter mag weder op een stijging van het aantal luisteraars gerekend worden, nadat in de zomermaanden tengevolge van seizoensinvloeden een kleine achteruitgang is ingetreden.

Zoowel de grotere concurrentie als ook de overgang tot massafabricatie was gunstig voor de ontwikkeling van de Deutsche radio-industrie in de laatste jaren. De volgende cijfers toonen aan, dat de *Deutsche invoer* in de laatste zes jaren tot 1929 voortdurend is gestegen, in 1930 echter voor de eerste maal is gedaald. De uitvoer is tot 1930 ononderbroken gestegen en heeft tot dusverre ook in 1931 betere resultaten opgeleverd dan in het voorafgaande jaar. De waarde van den Deutschen *uitvoer* van radiotoestellen bedroeg in het eerste halfjaar R.M. 35.28 miljoen tegenover 32.10 in dezelfde periode van 1930, terwijl het gewicht van den uitvoer in dezelfde periode nog meer steeg dan de waarde, t.w. van 2.919 tot 3.580 ton.

De buitenlandse handel van Deutsche radio-toestellen in miljoenen Mark.

Jaar	invoer	uitvoer
1925	1.04	32,30
1926	2,75	35,90
1927	4,23	41,98
1928	6,76	49,35
1929	11,65	61,32
1930	10,81	78,20

Ter vergelijking diene, dat van de voornaamste uitvoerlanden van radiotoestellen alleen de Ver. Staten en Oostenrijk in 1930 een toeneming te zien gaven; de uitvoer van de Ver. Staten is van \$ 23,07 tot 23,45 miljoen en die van Oostenrijk van S. 13,70 tot 14,67 miljoen gestegen. Aan den anderen kant daalde de Nederlandsche uitvoer van f 81,46 tot 66,33 miljoen en de Engelsche van £ 1.177 tot 1.141 miljoen.

De vier belangrijkste uitvoerlanden van radiotoestellen, Nederland, Ver. Staten, Duitschland en Groot-Brittannië beheerschen tezamen rond 85 pCt. van den werelduitvoer. De totale waarde van dezen uitvoer bedroeg in 1929 R.M. 319.886 en in 1930 R.M. 314.343 miljoen. De volgende tabel toont, hoe het aandeel van deze vier landen als gevolg van de zocoven vermelde toe- of afnemning van den uitvoer t.o.v. het genoemde totaalcijfer is verschoven.

Uitvoer van radio-toestellen in R.M. 1000.

Landen	Waarde 1929	Waarde 1930	Aandeel in %	
			1929	1930
Nederland	137.666	112.294	43	36
Ver. Staten	96.894	100.569	30	32
Duitschland	61.315	78.204	19	25
Groot-Brittannië	24.011	23.276	8	7
Totaal	319.886	314.343	100	100

Al is, zooals deze tabel aantoont, de volgorde der uitvoerlanden nog niet gewijzigd, toch valt het op, dat, terwijl de Deutsche uitvoer van radiotoestellen in 1929 slechts 44 pCt. van den Nederlandschen heeft bedragen, dit percentage in de eerste helft van 1931 reeds tot 84 is gestegen. Terwijl Duitschland, zooals reeds vermeld, in de eerste helft van 1931 voor een waarde van R.M. 35,28 miljoen exporteerde, bedroeg de Nederlandsche radio-uitvoer f 24,78 miljoen of R.M. 41,87.

In overeenstemming met de gunstige ontwikkeling op de binnen- en buitenlandsche markt waren ook de bedrijfsresultaten van de Deutsche radio-ondernemingen gunstig. Van de *Telefunken G.m.b.H.*, met een kapitaal van R.M. 2 miljoen, voor de helft in handen van de A.E.G. en van de Siemens & Halske A.G., zijn de winsten niet bekend. Deze onderneming, die radiostations bouwt, en radiotoestellen en buizen vervaardigt, heeft bovendien den alleenverkoop van de radiotoestellen van het Siemens-concern en van de A.E.G. Nadat Siemens en A.E.G. sedert eenige maanden den verkoop van hun radiotoestellen hebben gestaakt en de Telefunken-Gesellschaft thans uitsluitend den verkoop van de beide moedermaatschappijen ter hand neemt, komt haar positie ongeveer overeen met die van de Radio Corporation of America vóór de overneming van de fabricatie (begin 1930).

Van verschillende ondernemingen in de radio-industrie is het financiële resultaat, tengevolge van de veelzijdigheid van haar productie, niet bekend. De *Telephon-Fabrik Berliner A.G.*, welke thans tot het concern van de Standard Elektrizitäts-A.G. (I.T.T.-concern) behoort, maakte, wat het laatste boekjaar betreft, melding van een algemeenen achteruitgang van den omzet, waarbij zij er op wees, dat de afzet van radiotoestellen bevredigend was geweest. Zoo bood ook bij de *C. Lorenz A.G.* (eveneens I.T.T.-concern) de radio-afdeeling in 1930 een gedeeltelijke compensatie voor den achteruitgang in den telefoonhandel.

Bij de *Aronwerke Elektrizitäts-A.G.* bleef de afzet van meters, electriche klokken, meetinstrumenten enz. wel verre beneden dien van 1929, doch de verkoop van radiotoestellen was zoo groot, dat de resultaten niet slechts ten aanzien van de hoeveelheid, doch ook van de waarde vergeleken met 1929 werden overtroffen. De netto-winst daalde in totaal slechts van R.M. 0,92 tot 0,81 miljoen, zoodat bij een aandeelenkapitaal van R.M. 4 miljoen het voorloopig dividend (10 pCt.) zonder moeite kon worden gehandhaafd. De verkoop van de radiotoestellen dezer maatschappij geschiedt door de *Nora-Radio G.m.b.H.*, die ook in het buitenland, inzonderheid in West-Europa, groote

afzetgebieden heeft verworven. Na de groote Duitse radiotoonstelling van Augustus 1931 verklaarde de maatschappij, dat zij met het resultaat buitengewoon tevreden was.

De *Radio-A.G. D.S. Loewe*, die met een betrekkelijk klein kapitaal (R.M. 1,50 millioen) werkt, behaalde in 1930 een netto-winst van R.M. 0,10 millioen (in 1929 R.M. 0,9 millioen). Zij keerde een dividend van 5 pCt. uit.

De *Ideal-Werke A.G. für drahtlose Telegraphie* (bekend door haar „Blaupunkt“-toestellen), met een aandelenkapitaal van R.M. 1,50 millioen, maakte in 1930 een netto-winst van R.M. 0,19 millioen tegen R.M. 0,16 millioen in 1929. Ook hier werd het dividend van het voorafgaande jaar (6 pCt.) gehandhaafd. In de laatste jaren was het aandeel van den buitenlandschen verkoop in den totalen omzet zeer aanzienlijk en bedroeg zelfs tijdelijk twee derden. In 1929 richtte zij in Londen een dochtermaatschappij op met een kapitaal van £ 80.000 en in 1930 één in Parijs met een voorloopig kapitaal van Fr. 3 millioen gewone aandelen en 1000 oprichtersbewijzen.

Onder de belangrijkste Duitse radio-ondernemingen is er slechts een, die in het afgelopen jaar met verlies heeft gewerkt, en wel de *Radiowerke Schneider-Opel A.G.* te Frankfurt a. Main (aandelenkapitaal R.M. 300.000), die een verlies van R.M. 17.000 te zien gaf.

Een rol van beteekenis in den Duitschen radiohandel speelt ook de *Deutsche Gramophon A.G.* (Polyphon-concern), die gecombineerde spreek- en ontvangtoestellen op de markt brengt.

De eerste maanden van 1930 waren voor de Duitse radio-industrie uiterst critiek. De afzetmogelijkheden voor ontvangtoestellen, luidsprekers en onderdeelen gingen sterk achteruit, in verband met de verminderde koopkracht. Inzonderheid door de groote Duitse radiotoonstelling kwam hierin echter verandering, vooral ook, doordat de prijzen van de groote ontvangtoestellen door de fabrikanten sterk waren verlaagd. De gemiddelde waarde van groote ontvangtoestellen bedroeg in den aanvang van 1930 nog ongeveer R.M. 400, terwijl deze thans tot ongeveer de helft is gedaald. Zonder deze prijsverlaging ware het niet mogelijk geweest de bovenvermelde gunstige uitvoerresultaten te verkrijgen.

Uit het officiële communiqué inzake de belangengemeenschap tusschen de Telefunken G.m.b.H. en Philips blijkt, dat de overeenkomst in de eerste plaats de ontwikkeling van de radio-industrie door bevordering van het gebruik ten doel heeft. Men kan aan deze uitspraak zonder twijfel waarde toekennen, omdat de ondervinding heeft geleerd, dat de radio-industrie de beste financiële resultaten bereikt, wanneer de gevolgen van de rationalisatie, die bij de fabricatie en den verkoop kunnen worden verkregen, zooveel mogelijk ook in prijsverlaging tot uitdrukking komen.

AANTEKENINGEN.

De deviezenpositie van de Duitse Rijksbank.

Het is een opmerkelijk verschijnsel, dat de weekstaten van de Duitse Rijksbank in de laatste maanden voortdurend een daling van de goud- en deviezenportefeuille toonen. Terwijl per 31 Aug. jl. de goudvoorraad en deviezenportefeuille tezamen R.M. 1.722 millioen bedroegen, waren deze posten per 30 Nov. jl. gedaald tot R.M. 1.175 millioen.

Immers in verband met het Hoover-moratorium en de Stillhalte-overeenkomst enerzijds en het groote uitvoersaldo van de handelsbalans anderzijds, had men een ontspanning op de geld- en deviezenmarkt mogen verwachten.

De voornaamste oorzaak van de onbevredigende deviezenpositie is volgens het jongste maandbericht van de Deutsche Bank und Disconto-Gesellschaft aan de in het kader van de Stillhalte-overeenkomst plaats hebbende groote terugbetalingen van buitenlandsche

credieten toe te schrijven. Het betreft hier in de eerste plaats het vrijgegeven Markentegoed van het buitenland en voorts in hoofdzaak seizoencredieten, die niet onder de Stillhalte vallen. Aan den anderen kant streven de Duitse debiteuren in verband met de onzekerheid van de internationale monetaire toestanden en ten deele ook in verband met de door de conjunctuur verminderde behoefte aan geld er naar om hun buitenlandsche schulden af te lossen. Volgens de Rijksbank zijn deze ondanks de Stillhalte-overeenkomst terugbetaalde credieten zeer aanzienlijk. Sedert einde Juli is naar schatting ruim 1 milliard R.M. terugbetaald, waarvan alleen reeds rond R.M. 700 millioen in de periode van begin September tot en met de eerste week van November. Geheel afgezien van de voor rente en aflossing van de buitenlandsche leeningen op langen termijn benodigde bedragen, zou de deviezenportefeuille van de Rijksbank in het genoemde tijdvak zonder de effectieve credietvereffening met ruim R.M. 200 millioen zijn toegenomen.

De omvang van de betalingen aan het buitenland verklaart dus reeds voor een groot deel, waarom tot dusverre een deviezenreserve uit de uitvoeroverschotten niet kon worden verkregen. Hierbij komt nog een andere factor, t.w. de tegengestelde ontwikkeling van de betalingsmodaliteiten van in- en uitvoer. Bij den invoer geschiedt de betaling meer en meer à contant. De Duitse importeur wil zoo min mogelijk gebruik maken van het buitenlandsche rembourscdriet, hetzij wegens de hooge kosten, die hieraan verbonden zijn, hetzij wegens een algemeen afkeer van het aangaan van valutaverbintenissen op langen termijn met het oog op de onzekerheid op monetair gebied. Daarentegen komen de vorderingen uit hoofde van uitvoer veelal niet onmiddellijk binnen; veeleer moet bij den uitvoer uitstel van betaling worden verleend, dat langer wordt naar mate de toestand op de wereldmarkt ongunstiger en de strijd om de afzetgebieden heviger wordt. De realisatie van de opbrengst uit hoofde van verkoop in het buitenland is eerst na afloop van zeer lange crediettermijnen mogelijk, welke bijv. voor Rusland, waarheen Duitsland in den loop van de eerste 10 maanden van dit jaar voor R.M. 600 millioen heeft uitgevoerd, soms 18 maanden beloopt. De verbetering van de handelsbalans op de deviezenbalans zal dus eerst na verloop van eenigen tijd haar invloed doen gelden.

De buitenlandsche handel geeft voor de eerste 10 maanden van het loopende jaar een uitvoeroverschot van R.M. 2 milliard te zien. Bij haar pogingen om ook in de toekomst even groote uitvoeroverschotten te verkrijgen, zullen de Duitse uitvoerindustrieën voor grootere moeilijkheden komen te staan.

INGEZONDEN STUKKEN.

KINA-RESTRICTIE.

Mr. P. Leendertz, Voorzitter van het Kina-Bureau, te Amsterdam, schrijft ons:

Door den Heer Cransberg is in zijn artikel „Kina en Rubber-restrictie“ in het nummer van Economisch-Statistische Berichten van 28 October jl. het effect van de restrictie in de kina-cultuur besproken, aan de hand van de rede door Dr. M. Kerbosch te Bandoeng gehouden en gepubliceerd in „De Bergcultures“ van 5 September jl.

Het is niet mijne bedoeling hier overigens op voormeld artikel of op bedoelde rede in te gaan. Slechts meen ik, nu anderen (Prof. Verrijn StUART, in zijne noot op pag. 964 van Econ.-Stat. Berichten van dit jaar) het artikel met instemming inhalen, hier een blijkbaar ontstaan misverstand te moeten recht zetten, hetwelk anders verdere gedachtenwisselingen over cultuur-restricties zou kunnen belemmeren.

De term „restrictie“ wordt niet steeds in denzelfden zin gebezigd, doch daarmee wordt in de thans

veelvuldige publicaties over rubber- en thee-restrictie toch wel steeds bedoeld, eene al of niet wettelijk voorgeschreven beperking van den aanplant, althans van de productie, terwijl men daarbij aanneemt, dat de verkoop van het product vrij blijft; men verwacht regulering van de markt door de beperking der productie.

Ten aanzien van de kina-cultuur is de zaak precies omgekeerd: de productie is geheel vrij, maar de verkoop is beperkt. Immers, gelijk bekend, zijn vrijwel alle planters lid van de Vereeniging van Kinabast-Producenten in Nederlandsch-Indië en heeft deze Vereeniging met een Combinatie van kinine-fabrikanten de Kina-Overeenkomst aangegaan, welke inhoudt, dat de Vereeniging alleen aan de Combinatie zal verkoopen, deze alleen van de Vereeniging kinabasten zal koopen. De grootte van deze te verkoopen hoeveelheid wordt bepaald door de totale afzet door fabrikanten van kinine en andere kinabast-producten. Er wordt dus niet meer kinine e.a. op de markt gebracht dan deze kan opnemen.

Doch in de Vereeniging zelve is den leden-planters geen enkel verbod van uitbreiding hunner cultuur gegeven. En daar de kina-cultuur niet, als bijv. de suikercultuur, die is van een éénjarig gewas, brengt de verkoop-beperking ook niet vrijwel automatisch een aanplant of productie-beperking mede, hetwelk volgens Dr. Kerbosch bij het aangaan der Kina-Overeenkomst werd beoogd; en hetgeen voor de suiker door de export-regeling van het Chadbourne-plan ook feitelijk is verkregen.

Nu werd reeds lang voor ten aanzien van de andere cultures het woord „restrictie” een dagelijksch onderwerp van gesprek was geworden, in de kinawereld van hare „restrictie” gesproken, waarmede dan echter uiteraard deze geschetste „afzet-restrictie” werd bedoeld.

In die beteekenis, hoewel dit niet scherp tot uiting komt, werd het woord ook door Dr. Kerbosch in zijn bovenaangehaalde rede gebruikt. Hij had niet noodig de beteekenis nader te definieeren, daar in het milieu waarin de rede werd uitgesproken, deze zonder meer duidelijk was.

De portée van zijn betoog is, dat er geen productiebeperking in de kina-cultuur bestaat en dat men daardoor thans tot ongewenschte resultaten komt. Om zijne eigen woorden aan te halen:

„Het zal duidelijk zijn... gelijk bij de kina-cultuur... restrictie een gezonde maatregel kan zijn, echter uitsluitend en alleen op conditie dat er gedurende de toepassing der restrictie geen uitbreiding plaats heeft op groote schaal en dat de techniek der cultuur geene groote vorderingen maakt, waardoor het productie-vermogen per eenheid sterk gaat stijgen” en verder: „Niet alleen is de aanplant sedert het tot stand komen van de Kina-Overeenkomst sterk uitgebreid, maar ook het productie-vermogen der ondernemingen is door toepassing van betere cultuur-technische maatregelen sterk toegenomen.”

Men kan dit betoog, hetwelk aantoonen wil, dat men in de praktijk slechte ondervindingen moest opdoen juist omdat men een productie-beperking (die in casu een „gezonde maatregel” kon zijn) niet invoerde, toch voorzeker niet als argument er voor aanvoeren, gelijk de Heer Cransberg doet „dat die ondervindingen eens te meer duidelijk aantoonen, dat de bezwaren tegen productie-beperking niet slechts theoretisch volkomen verantwoord zijn, doch ook door de werkelijkheid volledig bevestigd worden”, noch ook daaruit verstaan, dat hier „van volstrekt gezaghebbende zijde” een geval van productie-beperking „tot eene mislukking is verklaard”.

Op de zaak zelve zal ik niet ingaan. Mijne bedoeling is slechts te waarschuwen tegen het maken van oogen-schijnlijk voor de hand liggende, maar inderdaad niet opgaande, vergelijkingen van andere cultures met de, zich in een geheel specialen toestand bevindende, kina. Zulks nog te meer wegens de door Dr. Kerbosch reeds vermelde, door de feiten bewezen merkwaardige

omstandigheid, dat voor dit product prijsverlaging geene, althans vrijwel geene afzetvergrooting medebrengt.

N a s c h r i f t. Het is ontegenzeggelijk waar, dat iedere cultuur haar „specialen toestand” heeft, waarmede bij het maken van vergelijkingen met andere rekening moet worden gehouden, en het is mij bekend, dat de restrictie in de kinacultuur niet met beperking der productie voor de aangesloten ondernemingen gepaard gaat. In de eerste plaats echter zou, naar aangenomen mag worden, een productiebeperking voor de bij de Kina-Overeenkomst aangesloten ondernemingen slechts een nog grotere uitbreiding van den aanplant door „outsiders” tengevolge hebben gehad, in de tweede plaats zijn de *andere* gevolgen eener „restrictie”, indien zij wél met „productiebeperking” gepaard gaat, zoo mogelijk nog ernstiger dan zonder productiebeperking. Immers, hoe „veiliger” zich de producenten kunnen voelen — en veilig *zouden* zij zich voelen als een groote onverkochte voorraad en een enorme potentiële productie hen niet geregeld aan den fundamenteel ongezonden toestand hunner cultuur herinnerden — hoe meer zich de drang tot verhooging der verkoopprijzen zal doen gelden en hoe meer de drang tot kostprijsverlaging zal verslappen. Economisch en maatschappelijk heeft ingrijpen in het natuurlijk proces der prijsvorming, in welken vorm dat ook geschiedt, steeds vrijwel dezelfde gevolgen en voor het doel, waarvoor ik haar gebruikte, namelijk waarschuwen tegen de gevolgen van rubber-restrictie, ging m.i. de gemaakte vergelijking dus volkomen op. In dit licht bezien staat de vraag, of bij het speciale product kinaprijsverlaging afzetvergrooting zou beteekenen, buiten de discussie; nochtans meen ik, daar er volgens de rede van Dr. Kerbosch zelve wel degelijk een groote latente vraag naar kinine aanwezig is, te moeten blijven betwijfelen of bij een prijs, waartoe kinine loonend geproduceerd zou kunnen worden, zonder die 18 jaar „protectie”, niet groots nieuwe afzetgebieden aan de bestaande toegevoegd hadden kunnen worden. Cr.

MAANDCIJFERS.

OVERZICHT DER OPBRENGSTEN VAN HET STAATSBEDRIJF DER P.T.T. AUGUSTUS 1931.

Omschrijving	Werkelijke opbrengst Aug. 1931	Meer of minder dan	
		1930	Begroting
Posteijen	f 2.911.720	- f 18.675	- f 77.430
Telegrafie	„ 455.734	- „ 78.642	- „ 126.366
Telefonie	„ 1.962.959	+ „ 96.993	- „ 9.841
Postbureau- en Girodienst	„ 381.030	+ „ 13.485	+ „ 14.530
Totaal	f 5.711.443	+ f 13.161	- f 199.107

GIRO-OMZET BIJ DE NEDERLANDSCHE BANK

	Sept. 1931.		Sept. 1930	
	Posten	Bedrag	Posten	Bedrag
Rek.houders Door H.-bank	49.038	f 1.957.942.000	49.638	f 2.832.371.000
plaatselijk Voldoening	35.016	„ 1.611.891.000	37.561	„ 2.508.400.000
Rijkshelaast.	1.138	„ 11.303.000	1.143	„ 12.034.000

RIJKSPOSTSPAARBANK.

	AUGUSTUS	1929	1930	1931
Inlagen	f 12.937.536	f 13.009.083	f 15.782.891	
Terugbetalingen ..	„ 10.929.371	„ 10.384.007	„ 10.634.415	
Tegoed inleggers ¹⁾	„ 342.278.617	„ 357.875.887	„ 399.564.899	
Nom. bedr. der uitst. staatschuldboekjes ¹⁾	„ 42.725.450	„ 42.841.150	„ 43.109.750	
Spaarbankboekjes:				
Nieuw uitgegeven ..		11.205	11.248	12.658
Geheel afbetaald ..		7.506	7.148	6.776
In omloop ¹⁾		2.095.278	2.133.561	2.191.678

¹⁾ Op ultimo.

NEDERLANDSCHE BANK.

Verkorte Balans op 14 December 1931.

		Activa.		
Binnenl. Wis-	Hfdbk. f	69.167.177,02		
sels, Prom.	Bijbnk. „	4.436.253,78		
enz. in disc.	Ag.sch. „	11.935.487,12	f	85.538.917,92
Papier o. h. Buitenl. in disconto	„	—	„
Idem eigen portef. f		87.513.231,—		
Af: Verkocht maar voor de bk. nog niet afgel. „		—		87.513.231,—
Beleeningen				
incl. vrsch.	Hfdbk. f	50.974.892,76		
in rek.-crt.	Bijbnk. „	6.842.296,43		
op onderp.	Ag.sch. „	51.794.614,27		
	f	109.611.803,46		
Op Effecten	f	108.336.744,85	
Op Goederen en Spec.	„	1.275.058,61		109.611.803,46

Voorschotten a. h. Rijk	—		
Munt en Muntmateriaal				
Munt, Goud f	95.190.980,—		
Muntmat., Goud	„	811.775.999,10		
	f	906.966.979,10		
Munt, Zilver, enz.	„	27.926.278,06		
Muntmat., Zilver	„	—		934.893.257,16 ¹⁾
Belegging ¼ kapitaal, reserves en pensioenfonds	27.054.944,20		
Gebouwen en Meub. der Bank	5.000.000,—		
Diverse rekeningen	31.280.851,99		
	f	1.280.893.005,73		
Passiva.				
Kapitaal	f	20.000.000,—	
Reservefonds	7.563.205,59		
Bijzondere reserve	8.000.000,—		
Pensioenfonds	7.503.335,97		
Bankbiljetten in omloop	1.016.813.085,—		
Bankassignatiën in omloop	225.975,97		
Rek.-Cour. f Het Rijk	f	12.454.373,68		
saldo's: Anderen	„	202.116.351,53		214.570.725,21
Diverse rekeningen	6.216.677,99		
	f	1.280.893.005,73		

Beschikbaar metaalsaldo f 441.960.101,08

Minder bedrag aan bankbiljetten in omloop dan waartoe de Bank gerechtigd is. „ 1.104.900.250,—

1) Waarvan in het buitenland f 148.918.140,23.

Voornaamste posten in duizenden guldens.

Data	Goud		Circulatie	Andere opsch. schulden	Beschikb. Metaal-saldo ¹⁾	Dek-kings-perc.
	Munt	Muntmat.				
14 Dec. '31	95.191	811.776	1016.813	214.797	441.960	75
7 „ '31	94.691	809.197	1031.089	198.518	438.653	74
30 Nov. '31	94.691	806.463	1050.772	199.249	428.353	74
23 „ '31	94.691	782.489	1023.132	225.651	405.496	72
16 „ '31	94.692	777.550	1037.478	216.809	398.384	71
9 „ '31	94.692	769.709	1058.273	205.681	386.650	70
15 Dec. '30	64.697	361.496	818.417	42.976	105.900	52
25 Juli '14	65.703	96.410	310.437	6.198	43.621	54

Data	Totaal bedrag disconto's		Schatkist-promessen rechtstreeks	Belee-ningen	Papier op het buitenl.	Diverse rekeningen ²⁾
14 Dec. 1931	85.539	—	109.612	87.513	31.281	
7 „ 1931	86.946	—	109.826	84.545	34.452	
30 Nov. 1931	105.984	—	113.430	66.413	52.274	
23 „ 1931	110.228	—	109.067	75.124	65.649	
16 „ 1931	118.712	—	110.656	78.619	62.288	
9 „ 1931	132.748	—	112.806	81.549	60.647	
15 Dec. 1930	48.680	—	89.187	247.876	43.147	
25 Juli 1914	67.947	—	61.686	20.188	609	

1) Sedert den bankstaat van 4 Jan. '29 weder op de basis van ¼ metaaldekking. 2) Sluitpost activa.

SURINAAMSCHE BANK.

Voornaamste posten in duizenden guldens.

Data	Metaal	Circu-latie	Andere opsch. schulden	Discont.	Div. reke-ningen ¹⁾
24 Oct. 1931..	901	1.163	752	1.019	389
17 „ 1931..	899	1.196	691	1.020	378
10 „ 1931..	900	1.243	690	1.020	354
3 „ 1931..	903	1.410	589	1.027	379
25 Oct. 1930..	900	1.208	618	880	544
5 Juli 1914..	645	1.100	560	735	396

1) Sluitpost. der activa.

JAVASCHE BANK.

Voornaamste posten in duizenden guldens. De samengetro-ken cijfers der laatste weken zijn telegrafisch ontvangen.

Data	Goud	Zilver	C'rculatie	Andere opsch. schulden	Beschikb. metaal-saldo
12 Dec. 1931	170.300		237.500	31.700	62.620
5 „ 1931	177.700		238.200	32.500	69.420
28 Nov. 1931	177.700		234.200	29.000	72.420
14 Nov. 1931	132.176	44.258	240.760	25.947	69.751
7 „ 1931	132.113	44.587	242.334	26.073	69.337
31 Oct. 1931	132.114	42.557	238.535	27.549	68.237
24 „ 1931	132.441	43.405	238.216	28.652	69.099
13 Dec. 1930	138.608	38.674	260.590	39.553	57.225
14 Dec. 1929	139.909	27.013	298.372	44.049	29.954
25 Juli 1914	22.067	31.907	110.172	12.834	4.842

Data	Dis-conto's	Wissels, buiten N.-Ind. betaalb.	Belee-ningen	Diverse reke-ningen ¹⁾	Dek-kings-percentage
12 Dec. 1931		83.100		***	63
5 „ 1931		83.400		***	66
28 Nov. 1931		72.700		***	68
14 Nov. 1931	6.973	4.462	43.789	34.601	66
7 „ 1931	8.938	3.532	43.042	33.206	66
31 Oct. 1931	8.979	3.060	41.870	32.039	66
24 „ 1931	9.072	6.046	42.246	27.978	66
13 Dec. 1930	8.914	33.335	43.080	43.616	59
14 Dec. 1929	8.138	28.329	105.998	38.733	49
25 Juli 1914	7.269	6.395	75.541	2.228	44

1) Sluitpost activa.

BANK VAN ENGELAND.

Voornaamste posten in duizenden ponden sterling.

Data	Metaal	Bankbilj. in circulatie	Bankbilj. in Banking Departm.	Other Securities	
				Disc. and Advances	Securities
9 Dec. 1931	121.517	358.850	36.862	12.551	31.401
2 „ 1931	121.599	358.458	37.253	12.344	31.407
25 Nov. 1931	121.684	354.401	41.309	12.198	31.233
18 „ 1931	121.771	354.615	41.089	12.068	31.000
11 „ 1931	121.837	357.195	38.503	11.677	29.356
4 „ 1931	121.909	358.857	36.833	10.751	32.090
10 Dec. 1930	152.449	364.474	47.124	4.911	22.191
22 Juli 1914	40.164		29.317		33.633

Data	Gov. Sec.	Public Depos.	Other Deposits		Reserve	Dek-kings-perc. ¹⁾
			Bankers	Other Accounts		
9 Dec. '31	60.616	10.674	75.140	38.543	37.667	308 ¹⁾ / ₁₀
2 „ '31	70.016	8.594	86.176	39.296	38.142	281 ¹⁾ / ₃₂
25 Nov. '31	56.581	27.034	59.844	38.140	42.283	33 ¹⁾ / ₁₀
18 „ '31	51.006	21.213	59.662	37.617	42.166	35 ¹⁾ / ₂
11 „ '31	54.996	19.143	60.461	38.343	39.641	33 ¹⁾ / ₃₂
4 „ '31	57.826	19.877	60.936	40.209	38.052	31 ¹⁾ / ₃₂
10 Dec. '30	54.291	5.891	72.112	33.483	47.975	43
22 Juli '14	11.005	13.736		42.185	29.297	52

1) Verhouding tusschen Reserve en Deposits.

BANK VAN FRANKRIJK.

Voornaamste posten in miljoenen francs.

Data	Goud	Zilver	Te goed in het buitenl.	Wissels	Waarv. op het buitenl.	Belee-ningen	Renteloos voorschot a.d. Staat
4 Dec. '31	67.954	943	16.159	14.578	8.287	2.844	3.200
27 Nov. '31	67.844	935	15.941	16.099	8.333	2.731	3.200
20 „ '31	67.676	932	15.661	15.566	8.750	2.727	3.200
13 „ '31	67.580	932	13.095	18.297	11.326	2.799	3.200
5 Dec. '30	52.352	554	6.912	26.249	19.142	3.000	3.200
23 Juli '14	4.104	640	—	1.541	8	769	—

Data	Bons v. d. zelfst. amort. k.	Diver-sen ¹⁾	Circulatie	Rekg. Courant		
				Staat	Zelfst. amort.k.	Parti-culieren
4 Dec. '31	5.065	2.588	83.022	604	5.735	23.398
27 Nov. '31	5.065	2.461	82.543	863	6.307	24.171
20 „ '31	5.065	2.453	81.645	1.304	6.764	23.111
13 „ '31	5.065	2.245	82.276	1.366	6.903	22.347
5 Dec. '30	5.304	2.298	75.838	5.575	7.500	9.347
23 Juli '14	—	—	5.912	401	—	943

1) Sluitpost activa.

GOEDERENHANDEL.

GRANEN. 15 December 1931.

Aan de tarwe-markt doet zich den laatsten tijd het eigenaardige verschijnsel voor, dat verschillende factoren wijzen op de waarschijnlijkheid van betere prijzen in een niet ver verwijderde toekomst, terwijl toch de markt een lusteloos voorkomen is blijven behouden. Voornamelijk was dat laatste ook weder deze week een gevolg van onbevredigende vraag uit Engeland, waar men nog altijd teert op de zeer groote inkoop van October en waar daarom de prijzen voor de meeste soorten zich in verband met den zoo sterk gedaalden pondenkoers nog altijd aanmerkelijk beneden het peil der uitvoerlanden bewegen. Toch zijn er deze week wel weer nieuwe zaken in tarwe naar Engeland gedaan. In het begin der week namelijk werd nogal wat Platatarwe gekocht, terwijl later vooral Canadeesche tarwe op den voorgrond kwam. Toch bleef in de Ver. Staten de markt flauw, omdat de exportvraag te gering is om den grooten voorraad van den Farm Board te doen afnemen. Ook Argentinië was gemakkelijker, omdat de verwachtingen van den nieuwen oogst gunstig bleven. Overigens hebben de groote wijzigen, welke in de afgelopen week de pondenkoers onderging (ditmaal een vrij sterke stijging), een geregeld verloop der tarwemarkt nog bemoeilijkt. Onder de factoren, welke op een verbetering van de prijzen wijzen, dienen vooral genoemd te worden de nu reeds gedurende verscheiden weken kleine Russische verschepingen. Aanwijzingen, dat die verschepingen spoedig weer zullen toenemen, zijn voorloopig niet aanwezig. Verder worden bijna dagelijks zaken gerapporteerd in Australische tarwe naar het Verre Oosten, met name China. Een hausse-factor is ook de aanzienlijke vermindering in den uitzaai van wintertarwe in de Ver. Staten, terwijl bovendien daarvan de stand lang niet overal gunstig is. Tengevolge van deze en sommige andere minder belangrijke doch in dezelfde richting wijzende feiten (waartegenover echter weer vermeld dient te worden, dat uit Frankrijk en Duitschland zeer goede oogstberichten komen), bezit de tarwemarkt ontegenzeggelijk meer weerstandsvermogen dan eenigen tijd geleden. Aan het einde der week verbeterde de vraag naar tarwe in de meeste landen van het Europeesche vasteland, terwijl ook sterke regenval in Argentinië een wat betere marktstemming teweegbracht. Op 14 December sloot tarwe te Chicago en Winnipeg 1 à 1½ dollarcent per 60 lbs. en in Argentinië 5 à 20 centavos per 100 KG. lager dan een week tevoren.

Voor rogge bleef de markt nog steeds lusteloos, doch na de groote hoeveelheid, welke in de vorige week uit Rusland is afgeladen, waren de Russische verschepingen, evenals voor andere graansoorten, deze week voor rogge zeer klein. Men hoort wel van Russisch-Duitsche regeeringsonderhandelingen voor levering van Russische rogge naar Duitschland, doch langs de gewone wegen van den handel wordt uit Rusland nauwelijks rogge aangeboden. Ook uit Amerika komen geen zaken tot stand, ofschoon in de afgelopen week de roggeprijs te Chicago nog weder aanmerkelijk is gedaald. Vermelding verdient, dat Argentinië, dat een goeden rogge-oogst heeft, zijn prijzen geregeld heeft verlaagd, zonder echter veel kooplust te ontmoeten en in Nederland blijft de vraag naar buitenlandsche rogge slecht.

Voor maïs waren de verschepingen uit Argentinië deze week weder zeer groot, doch de voorraden in Argentijnsche havens zijn nu eindelijk wat afgenomen en men raakt er steeds algemeener van overtuigd, dat in de resterende 3 à 4 maanden van het seizoen het aanbod van Argentijnsche maïs aanzienlijk kleiner zal zijn dan tot nog toe het geval is geweest. De groote aanvoeren en het groote verschepingscijfer dezer week hebben echter de Europeesche markt voor Platamaïs gedurende het grootste gedeelte der week gedrukt en de prijzen bevonden zich aanmerkelijk beneden de

Argentijnsche offertes. Op dit lage prijspeil bleef voor Platamaïs de vraag in Nederland groot, evenals ook in België, terwijl Denemarken na eenigen tijd van geringe vraag zijn inkoop weder hervatte en ook Duitschland wat meer maïs kocht. In Engeland ontstond wat meer kans op nieuwe zaken in Platamaïs, al werd uit Londen nog Platamaïs naar Nederland verkocht. Uit Roemenië werd deze week meer maïs afgeladen, doch de hoeveelheid is nog steeds niet groot, evenmin als wegens slechte wegen en de lage prijzen het verdere Roemeensche aanbod. Tenslotte is in Europa de markt vaster gelopen, terwijl ook in Argentinië een prijsverbetering intrad. De termijnmarkten slofen daar op 14 December 15 à 20 centavos per 100 KG. hooger dan op den 7den.

Gerst wordt nog altijd uit Rusland en Roemenië nauwelijks aangeboden en de verschepingen waren uit die landen ook deze week weder klein. In Noord-Amerika zijn de prijzen voor gerst op het ooggenblik te hoog voor zaken naar Europa, doch Argentinië, dat van gerst een grooteren oogst heeft dan verleden jaar, was steeds dringend tot lagere prijzen aan de markt. Eerst bracht dat nauwelijks zaken met zich, doch tenslotte is op het gedaalde prijspeil de vraag voor Platagerst op aflading in de eerstvolgende maanden zeer sterk toegenomen, terwijl ook voor de geringe hoeveelheden gerst, die in spoedige posities aangeboden worden, de belangstelling toenam. Vooral voor Platagerst heeft dat tot een aanmerkelijk prijs herstel geleid.

In haver is ook Argentinië eigenlijk het eenige exportland, dat in ruime mate als verkooper aan de markt was, terwijl de offertes voortdurend werden verlaagd. Ook aan het einde der week viel, in tegenstelling met de andere voergranen, van een herstel der vraag weinig te bespeuren. Ook Canadeesche haver, welke eveneens wat goedkoop te koop kwam, ontmoette zeer weinig belangstelling.

SUIKER.

De verschillende suikermarkten hadden gedurende de afgelopen week een onbelangwekkend verloop.

In Amerika bestond slechts weinig kooplust voor ruwe suiker. Verkoopers moesten derhalve, om eenige partijen van de hand te kunnen doen, hunne vraagprijzen tot ca. 1.13 d.c. voor Cubasuiker c. & fr. verlagen.

De New-Yorksche termijnmarkt volgde de zwakke stemming voor ruwsuiker. Slechts aan het slot ontstond een kleine opleving. De noteringen luiden aan het einde der week: Dec. 1.06; Jan. 1.08; Mrt. 1.11; Mei 1.16 en Juli 1.21, terwijl de laatste notering voor Spot Centr. 3.10 bedroeg.

De ontvangsten in de Atlantische havens der Ver. Staten bedroegen deze week 38.000 tons, de versmeltingen 33.000 tons tegen 52.900 tons en de voorraden 118.000 tons tegen 299.800 tons.

De laatste Cuba-statistiek is als volgt:

	1931	1930	1929
	tons	tons	tons
Productie	3.122.000	4.671.260	5.156.315
Voorr. overgebracht per 1/1	1.390.000	321.928	131.044
Consumptie	150.000	152.000	129.315
Weekontv. afscheephavens .	18.420	47.315	32.619
Totaal sedert 1/1	2.029.117	3.647.960	4.729.882
Weekexport	28.644	75.045	44.668
Totaal sedert 1/1	2.428.578	3.222.721	4.487.899
Voorraad afscheephavens .	803.590	736.439	242.075
binnenland	1.129.832	871.300	297.118

In Engeland heerschte een iets betere stemming; het geringe aanbod van ruwsuiker werd gretig opgenomen.

Ook de Londensche termijnmarkt vertoonde wat meer activiteit, doch de fluctuaties hielden weder grootendeels verband met de schommelingen van den wisselkoers. De slotnoteringen gaven het volgende beeld te zien: Dec.

AANVOEREN in tons van 1000 KG.

Artikelen	Rotterdam			Amsterdam			Totaal	
	6 Dec. 1931	12 Dec. 1931	Sedert 1 Jan. 1931	6 Dec. 1931	12 Dec. 1931	Sedert 1 Jan. 1931	1931	1930
Tarwe	24.538	1.551.536	1.759.957	—	36.682	131.125	1.588.218	1.891.082
Rogge	18.718	448.649	554.724	—	1.157	71.233	449.806	625.957
Boekweit	—	29.398	18.701	—	338	2.242	29.736	20.943
Maïs	63.503	1.359.873	1.061.255	10.337	284.623	185.253	1.644.496	1.246.508
Gerst	5.832	621.315	662.678	200	58.657	60.239	679.972	722.917
Haver	6.157	253.504	226.170	—	3.675	3.114	257.179	229.284
Lijnzaad	3.200	191.022	82.022	7.872	418.114	242.851	609.136	324.873
Lijnkoek	775	111.101	123.086	—	204	100	111.305	123.186
Tarwemeel	313	75.725	137.978	78	23.330	42.431	99.055	180.409
Andere meelsoorten	333	41.620	25.326	396	12.732	6.670	54.352	31.996

Sh. 6/8; Mrt. Sh. 6/11 1/2; Mei Sh. 7/1 1/2; Aug. Sh. 7/3 1/4 en Dec. Sh. 7/8, Rietsuiker basis 96 pCt. c.i.f.

De laatste berichten uit Rusland wijzen op de mogelijkheid van een belangrijk lagere opbrengst dan de raming van F. O. Licht van 2.150.000 tons aangezien de bieten-oogst volgens de „Prawda“ slechts 62 pCt. van de voorgeschreven hoeveelheid bedroeg, terwijl hiervan tot eind November slechts 67 pCt. aan de fabrieken was afgeleverd.

Op Java verkocht de V.I.S.P. ca. 10.000 tons, hoofdzakelijk No. 16 &/hooger, tot geheime prijzen.

Hier te lande was de stemming in navolging van Londen eveneens iets aangenamer, hoewel dit nog niet in een verhooging der noteringen op de Amsterdamse termijnmarkt tot uiting kon komen. Deze luidden aan het slot als volgt: Dec. f 6 1/2; Mrt. f 6 1/4; Mei f 6 7/8 en Aug. f 7 1/4. De omzet bedroeg 2900 tons.

KOFFIE.

De markt was in de afgelopen week vaster nadat gebleken was, dat de verhooging van het uitvoerrecht in Brazilië met 5 goudshillings per baal, waarvan in het vorig Overzicht nog kon worden melding gemaakt, onmiddellijk was ingegaan. De kost- en vrachtaanbiedingen uit de verschillende aflaghavens werden namelijk alle met ongeveer \$ 1.— a 1.20 per cwt. verhoogd en uit het feit, dat dit ook voor de offeres van Santos gold, kon niet anders worden afgeleid dan dat de extra uitvoerbelasting van 3/-, welke voor deze soort moet worden betaald als garantie voor de Sao Paulo-leening, gehandhaafd bleef en dus niet, zoals aanvankelijk was bericht, is afgeschaft. Merkwaardig is, dat de verhooging der vraagprijzen van Brazilië op de termijnmarkten van Amerika en van Europa vooralsnog zoo goed als geen invloed heeft gehad. Zoo stegen bijvoorbeeld de noteringen aan de termijnmarkten te Rotterdam en te Amsterdam, welke in de laatste vier weken op de verwachting van een verhooging van het uitvoerrecht ongeveer 1 ct. per 1/2 K.G. waren opgelopen, in den loop dezer week niet meer dan 1/8 a 1/4 ct., hoewel een rijzing van bijna 2 ct. noodig geweest zou zijn om Brazilië bij te houden. Oorzaak van deze apathische houding is natuurlijk de reeds zoo langen tijd aanhoudende loome gang van zaken en het overal

sterk ingewortelde wantrouwen ten opzichte van de maatregelen, welke Brazilië onafgebroken blijft uitdenken om de prijzen van het artikel op te houden en zoo mogelijk omhoog te drijven. Dat intusschen bij een dergelijke dispariteit tussehen productie-land en consumptie-markten importen tot de onmogelijkheden behooren, ligt voor de hand. De omzet bepaalde zich dan ook tot enkele stoomende partijen, waarvan de houders gaarne tot de hier op het oogmerk geldende waarde wilden afstand doen.

Door den Koffie-Raad van Brazilië werd medegedeeld, dat in de vorige week vernietigd zijn 30.000 balen Rio en 67.000 balen Santos, tezamen 97.000 balen en vanaf 1 Juli 446.000 balen Rio, 1.806.000 balen Santos en 154.000 balen Victoria, tezamen 2.406.000 balen, wat met de vóór 1 Juli vernietigde hoeveelheid van 559.000 balen totaal maakt 2.965.000 balen.

Volgens hier ontvangen telegram bedroeg de voorraad, in het binnenland van Rio teruggehouden, op 30 November 1.916.000 balen tegen 1.755.000 balen op 31 October, hetgeen een vermeerdering beteekent van 161.000 balen in de maand November.

De kost- en vrachtaanbiedingen van Santos, omgerekend in Engelsch geld tegen den goudkoers van vóór 21 September, komen op het oogenblik uit: voor gewoon goed beschreven Superior Santos op prompte verscheping op ongeveer 42/6 a 44/- per cwt., voor dito Prime op ongeveer 44/- a 45/6 en voor Rio type New-York 7 met beschrijving, prompte verscheping, op ongeveer 34/6 a 36/-.

De aanbiedingen van Nederlandsch-Indië zijn voor gewasschen Robusta 1/2 a 1 ct. hooger en voor gewasschen Robusta ongeveer 1/2 ct. De noteringen in de eerste hand zijn op het oogenblik:

Palembang Robusta, December-verscheping, 15 1/4 ct.; Benkoelen Robusta, December-verscheping, 16 1/4 ct.; Mandheling Robusta, December-verscheping, 17 1/2 ct.; W.I.B. f.a.q. Robusta, December-verscheping, 21 ct., alles per 1/2 K.G., c.i.f. uitgeleverd gewicht, netto contant.

De noteringen aan de Rotterdamse termijnmarkt liepen, zooals hierboven reeds is gezegd, in den loop der week slechts 1/8 a 1/4 ct. per 1/2 K.G. op.

In loco blijft de afzet beperkt. De officieele notering van

STATISTISCH OVERZICHT

Table with 5 main columns: GRANEN EN ZADEN, ZUIVEL EN EIERN, MINERALEN, and PETROLEUM. Each column contains sub-columns for various commodities like Rogge, Mais, Gerst, Lijnzaad, Boter, Kaas, Eieren, Steenkolen, and Petroleum. Rows list years from 1925 to 1931 with corresponding prices in fl. and %.

1) Men zie voor de toelichting op dezen staat de nummers van 8 en 15 Augustus 1928 (No. 658 en 659) pag. 689/90 en 709. 2) 79 Kg. La Plata. 3) = Western vóór ring van de huidige offic. not.wúze (Jan. 1928); Barley vanaf 2/231 vanaf 9/2 64/5, Z.-Russ.

Superior Santos werd gebracht van 25 op 26 ct. per 1/2 K.G., doch die van Robusta bleef onveranderd 23 ct.

De slot-noteringen te New-York van het aldaar geldende gemengd contract (basis Rio No. 7) waren:

Table with 4 columns: Date, Dec., Mrt., Mei, Sept. showing prices for Superior Santos and Robusta.

De dezer dagen verschenen Statistiek van de Firma G. Duuring & Zoon te Rotterdam geeft aan, dat in November de aanvoer geweest is als volgt:

Table showing coffee imports in 1931, 1930, and 1929 for Europe and the USA.

De Aanvoeren in Europa en in Amerika tezamen gedurende de eerste elf maanden van het jaar bedroegen 23.080.000 balen tegen 20.794.000 balen in 1930 en 19.515.000 balen in 1929.

De Afleveringen in November waren:

Table showing coffee exports in 1931, 1930, and 1929 for Europe and the USA.

De Afleveringen in Europa en in Amerika tezamen gedurende de eerste elf maanden van het jaar waren 21.759.000 balen tegen 20.689.000 balen in 1930 en 19.912.000 balen in 1929.

Vanaf 1 Juli tot 1 December waren de Aanvoeren in Europa en in Amerika tezamen 8.920.000 balen tegen 8.415.000 balen in 1930 en 8.229.000 balen in 1929, terwijl de Afleveringen bedroegen 8.891.000 balen tegen 8.978.000 balen in 1930 en 8.860.000 balen in 1929.

De zichtbare voorraad was op 1 December in Europa 2.201.000 balen tegen 2.270.000 balen op 1 November. In Amerika bedroeg hij 1.639.000 balen tegen 1.637.000 balen op 1 November. In Europa en in Amerika tezamen was de

zichtbare voorraad dus op 1 December 3.840.000 balen tegen 3.907.000 balen op 1 November. Hij bedroeg op 1 December 1930 — 2.400.000 balen en op 1 December 1929 — 2.254.000 balen.

De zichtbare wereldvoorraad was op 1 December 6.767.000 balen tegen 6.358.000 balen op 1 November en 5.054.000 balen verleden jaar (in deze cijfers zijn niet begrepen de voorraden in het binnenland van Brazilië, waarvan het cijfer van 1 December nog niet bekend is, doch die op 1 November bedroegen 25.808.000 balen en op 1 December 1930 — 24.393.000 balen).

Rotterdam, 15 December 1931.

(Mededeeling van de Vereniging voor den Goederenhandel te Rotterdam.)

Noteeringen en voorraden in Brazilië.

Table showing coffee prices in Rio and Santos for various dates in 1931 and 1930.

Ontvangsten uit het binnenland van Brazilië in Balen.

Table showing coffee arrivals from Brazil in 1931 and 1930.

THEE.

De laatste Amsterdamsche thee-veiling van dit jaar had een zeer teleurstellend verloop, hetgeen uiteraard voor een groot deel op rekening komt van de voortdurende depreciatie van het Pond Sterling.

Aangeboden werden ca. 12.500 kisten. De prijzen liepen ca. 1—5 cts. achteruit, terwijl vooral de duurdere theeën dikwijls vrij aanzienlijke prijsdalingen te zien gaven.

AN GROOTHANDELSPRIJZEN

Large table listing market prices for metals (Zilver, IJzer, Koper, Tin, Lood), textiles (Katoen, Wol), and divers (Koe-huiden, Kalksalpeter).

De invoering van de huidige officiële noteeringswijze (Jan. 1929); vanaf 16 Dec. 1929 74/5 K.G. Hongaarsche; vanaf 26 Mei 1930 Z.-Russische. *) = Malting voor de invoering. Noteering Schotland 59/6. *) 58/- . *) 4 Dec. *) 11 Dec. *) 3 Dec. *) 10 Dec.

